

Članki in razprave

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 271.2-55-558.3:28(497.4)"15/16"

Prejeto: 3. 9. 2010

Krščevanje osmanskih podanikov (muslimanov) na Slovenskem od konca 16. do konca 17. stoletja

BORIS GOLEČ

doc. dr., višji znanstveni sodelavec

Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, Novi trg 2, SI-1000 Ljubljana

e-pošta: bgolec@zrc-sazu.si

IZVLEČEK

Prispevek obravnava krščevanje osmanskih podanikov, t. i. Turkov, na Slovenskem od prvih dokumentiranih primerov konec 16. stoletja do konca dunajske vojne (1683–1699). Ta je pomenila kratkotrajno obdobje množičnega pokrščevanja islamskega prebivalstva v obsednih avstrijskih na novo osvojenih pokrajinah v Panonski nižini in ljudi, ki so izvirali od tam. Tudi na Slovenskem je krščevanje doseglo vrhunec prav med dunajsko vojno. Raziskava temelji predvsem na sistematičnem pregledu krstnih matičnih knjig. Zdaj je v mejah današnje Slovenije dokumentiranih 73 krstov, praviloma vojnih ujetnikov; med kri čenci je bilo skoraj dve tretjini %ensk in veliko otrok. Število oseb, krščenih na današnjih slovenskih tleh med dunajsko vojno, je ocenjeno na kvečjemu kakšnih sto, v obdobju pred tem pa na Še precej manj. Malo je %nanao izvora krščenecv, samo izjemoma pa je mogoče slediti posameznikovi polnejši usodi. Vsi %nani napisi o krstih (izpisi matičnih knjig in drugih virov) so y prijoži, objavljeni v integralni obliki.

KLJUČNE BESEDE: muslimani, Osmanska drsava, krščevanje, vojni ujetniki, matične knjige, dunajska vojna

ABSTRACT

THE BAPTISMS OF OTTOMAN SUBJECTS (MUSLIMS) IN SLOVENIA FROM THE LATE 16^T" TILL THE LATE 17^T" CENTURY

The article discusses the baptisms of Ottoman subjects, the so-called Turks, in the **territory** of Slovenia from the first documented cases in the late 16th century up until the end of the Battle of Vienna (1683-1699). The Battle was the time when numerous baptisms were administered to the Islamic population in Austria's newly conquered regions in the Pannonian plain and to the people originating from that area. In Slovenia such baptisms were likewise most frequent during the time of the Battle. The research is based primarily on the systematic survey of birth registers. In the territory of today's Slovenia there are records of 73 persons being baptised, most of whom were prisoners of war, among them two thirds were women and many children. The number of the people baptised in the present day Slovenia during the Battle of Vienna is estimated at around one hundred, and before the Battle the number was even lower. Little is known of the origin of the baptised, and rarely are there data on their life after baptism. Full texts of the records in question (extracts from birth, marriage and death registers) are published in the supplement.

KEYWORDS: Muslims, Ottoman State, baptisms, prisoners of war, birth, marriage and death registers, Battle of Vienna

Pojav krščevanja osmanskih podanikov na Slovenskem je v zgodovini pisju navzoč že od srede 19. stoletja, a se ga dolgo ni nihče loteval sistematično in problemsko. Kot vse kaže, je nanj prvi opozoril Ignac Orožen; najprej je v *Celski kroniki* (1854) objavil podatke o petih krstih t. i. Turkov v krstni matični knjigi župnije Celje in pozneje v zgodovini laške dekanije še o treh krščencih v maticah župnije Laško (1881).¹ Prvi zapis o turških krščencih na Kranjskem najdemo sredi šestdesetih let v publicistiki,² v historiografiji pa očitno šele leta 1894, ko se je Peter Radics prav tako le mimogrede dotaknil zapisa o krstu sedemletnega dečka v dnevniku ljubljanskega jezuitskega kolegija.³ Bržkone je prav ta zapis spodbudil Antona Koblarja, da je nekaj let zatem objavil izpise krstov t. i. Turkov iz matičnih knjig ljubljanske stolne župnije (1898, 1899).⁴ Manj natančno je matične podatke o petih celjskih krščencih povzel Andreas Gubo v svoji zgodovini Celja (1909),⁵ potem pa problematika, kolikor je znano, dolgo ni pritegnila pozornosti slovenskih zgodovinarjev. Šele v zadnjih treh desetletjih 20. stoletja se je je nekajkrat dotaknil Ignacij Voje (1972, 1992, 1996), tudi ta le na primeru Ljubljane,⁶ v drugačnih povezavah pa je bilo objavljenih še nekaj novih podatkov o krščencih.⁷ Končno je Jože Mlinaric (2006) v razpravi o usodi turških vojnih ujetnikov v avstrijskih deželah analiziral vpise krstov ljubljanskih (po Koblarju), mariborskih in edinega znanega marenberškega krščenca.⁸

Pričujoči prispevek je stranski produkt širše raziskave o priseljevanju muslimanov v slovenski prostor do leta 1941. Rezultatov mi ni bilo mogoče v celoti predstaviti na letošnjem zborovanju slovenskih zgodovinarjev,⁹ zato sem med pripravo referata sklenil, da doslej še malo osvetljeni pojav krstov osmanskih podanikov natančneje raziščem v

okviru danih časovnih in tehničnih možnosti in ga predstavim v samostojnem prispevku. Poleg štirih krstov, ki sem jih pred leti po naključju zasledil sam, me je k raziskavi spodbudilo odkritje sedmih krstov v štajerskih matičnih knjigah, na katere je pred kratkim opozoril Dejan Zdravec.¹⁰

Spodnjo časovno mejo obravnave sta zarisala prva znana krsta v Ljubljani, edina dokumentirana še v 16. stoletju, leta 1594, zgornjo pa predstavlja leto 1699, ko se je s sklenitvijo avstrijsko-osmanskega miru v Sremskih Karlovcih končalo kratkotrajno obdobje množičnega pokrščevanja islamskega prebivalstva v obsežnih novo osvo(bo)jenih pokrajinah Ogrsko-hrvaškega kraljestva in iz teh pokrajin izvirajočih ljudi. Velika večina krščencev je bila seveda islamske vere, a je za celoto pravilnejša oznaka osmanski podaniki kakor muslimani. Med njimi so se namreč znašli tudi nemuslimani, tj. otroci kristjanov, ki v domovini še niso prejeli krsta ali pa vsaj domnevno niso bili krščeni, tako da so jih krstili pogojno. Kot bomo videli, med našimi krščenci eden, najzgodnejši, potrjeno ni izviral iz muslimanske družine.

Vedenje o tem, v kakšnem okolju in pretežno v katerem obdobju so t. i. turški krsti izpričani v širšem avstrijskem prostoru, je pri zasledovanju pojava na Slovenskem narekovalo osredotočenje na mestne župnije. Tudi vsi doslej na naših tleh odkriti primeri razen dveh mojih (iz Šentjerneja in Bele krajine) so namreč dokumentirani v mestnih in deloma v trških župnijah, v teh so bili najdeni predvsem v zadnjem času. Raziskava je zato najprej zajela vseh 15 od skupno 20 mestnih župnij v mejah današnje Slovenije (brez obalnih mest pod Beneško republiko), za katere so iz časa pred letom 1700 vsaj delno ohranjene krstne matične knjige. Nabor matic mestnih župnij je dovolj reprezentativen, če upoštevamo, da iz obdobja dunajske vojne (1683—1699), med katero je bilo krščevanje najintenzivnejše, v celoti pogrešamo le krstne matice za pet od dvajsetih celinskih mest (Ormož, Lož, Kostanjevico, Črnomelj in Metlika).¹¹ Res je šlo pri vseh za obmejna mesta, geografsko blizu meji Ogrsko-hrvaškega kraljestva in

¹ Orožen: *Celska kronika*, str. 148, 149, 150-151; Orožen: *Das Dekanat Tüffer*, str. 29.

² Neznani avtor je leta 1865 v *Blätter aus Krain* objavil kratko poročilo o treh krstih v Ljubljani leta 1594 in 1660 (Türkentaufen in Laibach).

³ Radics: *Der krainische I historiograph*, str. 15.

* Koblar: *Krst Turkov* (1898); isti: *Krst Turkov* (1899).

⁵ Gubo: *Geschichte der Stadt CUR*, str. 251, 252, 253.

⁶ Voje: *O usodi turških*, str. 259-260; isti: *Migracijski procesi*, str. 331; isti: *Slovenci pod pritiskom*, str. 124—125. - 1. Voje je ponovno opozoril tudi na krst jezuitskega učenca leta 1651, o katerem je pisal Radics (1894), in na poročilo o treh krstih v *Blätter aus Krain* (1865).

⁷ Merki: *Slovenska plemiška pisma*, str. 105; Mlinaric: *Marenherški dominikanski samostan*, str. 134; Kebe: *Loška dolina*, str. 304; Baraga (ur.): *Historia annua*, str. 212, 334, 348; Baraga (ur.): *Letopis ljubljanskega kolegija*, str. 212, 334, 348.

⁸ Mlinaric: *Usoda turških ujetnikov*, str. 299-303.

⁹ Goleč: *Migracije muslimanov*.

¹⁰ Na še neobjavljenem predavanju z naslovom »Zapisi o plemstvu v spodnještajerskih župnijskih matičnih knjigah do leta 1700« (Historični seminar na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU) 6. maja 2010 v Ljubljani je Dejan Zdravec predstavil štiri krste, naknadno pa me je obvestil še o treh in mi o vseh priskrbel posnetke, (trije so bili že znani iz literature). Za prijaznost se kolegu iskreno zahvaljujem.

¹¹ Nabor vseh uporabljenih krstnih matic mestnih in drugih župnij gl. na seznamu virov. V nadaljevanju pri podatkih o posameznih krščencih ne navajam virov, ker so razvidni iz priloge z integralno vsebino zapisov o krstih.

Osmanske države, a so bila vsa manj pomembna in razen Metlike tudi majhna. Poleg tega v njihovih izgubljenih maticah po analogiji s sosednjimi mestnimi in drugimi obmejnimi župnijami ni mogoče pričakovati večjega »izkupička«.¹²

Dragoceno referenco za kvantificiranje pojava krstov turških ujetnikov so predstavljali omenjeni podatki Dejana Zadravca, ki je sistematično pregledal vse ohranjene matične knjige v zaokroženem, razmeroma obsežnem obmejnem prostoru med Savinjo, Savo in Sotlo do leta 1770.¹³ Na njegove ugotovitve naslonjena predvidevanja, da so se s pojavom pogostejše srečevali vzhodni obmejni deli današnje Slovenije, so mojo pozornost usmerili na župnije vzdolž etnične meje od Bogojine v Prekmurju do Starega trga pri Ložu, toda »izkupiček« iz matičnih knjig za obdobje 1683–1700 je bil zelo skromen — en sam krst v Šentjerneju.¹⁴ Pri tem gre sicer upoštevati dejstvo, da krstne matice za skoraj polovico tedanjih obmejnih župnij niso ohranjene,¹⁵ a po drugi strani nisem našel krstov tam, kjer bi jih lahko najprej pričakovali, denimo v prekmurških in obkolpskih župnijah.¹⁶ Več uspeha — štirje

krsti, od tega eden doslej že znan — je bilo pri župnijah, ki ne ležijo ob sami meji, ampak nekoliko globlje v notranjosti, v njih pa so večji trgi (Cerknica, Ribnica, Križevci pri Ljutomeru).

Glede na to, da sem pred leti pregledoval matične knjige vseh trških in več drugih župnij na Kranjskem — sicer za drugačne namene, a sem si vedno izpisoval tudi zanimivosti —, lahko s toliko večjo gotovostjo sklenem, da pri krstih osmanskih podanikov nikakor ni šlo za pojav, ki bi bil vsaj približno enakomerno razširjen po geografskem prostoru. Kot lahko vidimo na zemljevidu, se je glede na sedanjo stopnjo raziskanosti omejeval predvsem na mesta, zlasti večja oziroma tista bliže vzhodni meji, in na vzhodna obmejna območja; tam je bil spet najpogostejši v trških župnijah. Sklepati je, da pokrščevanja t. i. Turkov niso poznali v večini tedaj praviloma še obsežnih župnij.

Kraj krsta ni bil nujno vezan na bivanje krščenca, njegovega gospodarja ali botrov. Kot potrjujejo nekateri primeri, so dali pri »turških« krstih poseben poudarek »spektaklu« in njegovim učinkom. Vsi krščenci torej niso prejeli krsta v kraju bivanja, temveč v večjih središčih. V župnijah, katerih sedež ni bil v mestu ali trgu, so za zdaj izpričani le trije krsti za Dolenjsko (dva na gradu Mehovo in eden v Šentjerneju) in dva za Štajersko (Križevci pri Ljutomeru). Mogoče je tudi sklepati, da so večja središča na določen način »konkurirala« manjšim, tako denimo Ljubljana ali Maribor bližnjim mestom in trgom, podobno kot je število krščencev na Dunaju med dunajsko vojno (651) povsem neprimerljivo s številom v Dunajskem Novem mestu (19), četudi je šlo pri zadnjem za trdnjavo v bližini meje.¹⁷ Upošteva posebnost težo deželnih prestolnic (Ljubljana, Celovec) in drugih pomembnejših mest (Maribor) je videti, da je intenzivnost krščevanja na Slovenskem pojenjala z oddaljenostjo od turškega ozemlja oziroma bojišč. Domneve za zdaj še ni mogoče potrditi, saj bi bilo treba preučiti več drugih dejavnikov (osebni, redkejšje omrežje urbanih naselbin na zahodu, neraziskanost pojava v obalnih mestih idr.).

Po dosedanjih ugotovitvah sta po številu krstov precej izenačeno zastopani Kranjska (38) in slovenska Štajerska (35),¹⁸ iz literature jih poznamo samo 7 iz Koroške (Celovec),¹⁹ za zdaj pa še nobenega primera iz primorskih pokrajin. Gotovo bi nekaj krstov našli v krstnih maticah v Trstu in

¹² Poleg štirih znanih krstov bi lahko še kakšnega pričakovali v župniji Ptuj-Sv. Jurij, katere krstne matice se začenjajo šele 2. januarja 1687.

¹³ Dejan Zadavec je pregledal matične knjige 21 župnij in vikariatov. Krstne matice iz časa pred letom 1700 so ohranjene za teh 11: Brestanica (Rajhenburg), Brežice, Laško, Loka pri Zidanem Mostu, Pišce, Podčetrtek, Podsreda, Sv. Peter pod Svetimi Gorami, Šmarje pri Jelšah, Videm ob Savi in Zibika.

¹⁴ V obmejni župniji Smihel pri Novem mestu (Novo mesto-Smihel) sicer srečamo dva krsta na gradu Mehovo, a sta vpisana v krstno matico novomeške kapiteljske (mestne) župnije. Tik pred oddajo pričujočega prispevka v tisk sem v najstarejši smihelski krstni matici 1665-1680 po naključju našel vpise krstov za obdobje od 12. marca 1686 do 16. aprila 1687 in med njimi krst muslimana Ahmeda. Podatkov o tem krstu nisem mogel upoštevati v besedilu, jih pa skupaj z drugimi krsti objavljam v prilogi.

¹⁵ Krstne matice iz obdobja 1683-1700 niso ohranjene za te takratne župnije ob etnični meji (od severa proti jugu): Gornji Petrovci, Kančevci, Dobrovnik, Jendava, Ormož, Podlehnik (danes Sv. Trojica v Halozah), Zetale, Rogatec, Sv. Križ na Slatini, Sv. Križ-Podbočje, Metlika, I'ara pri Kostelu, Osilnica.

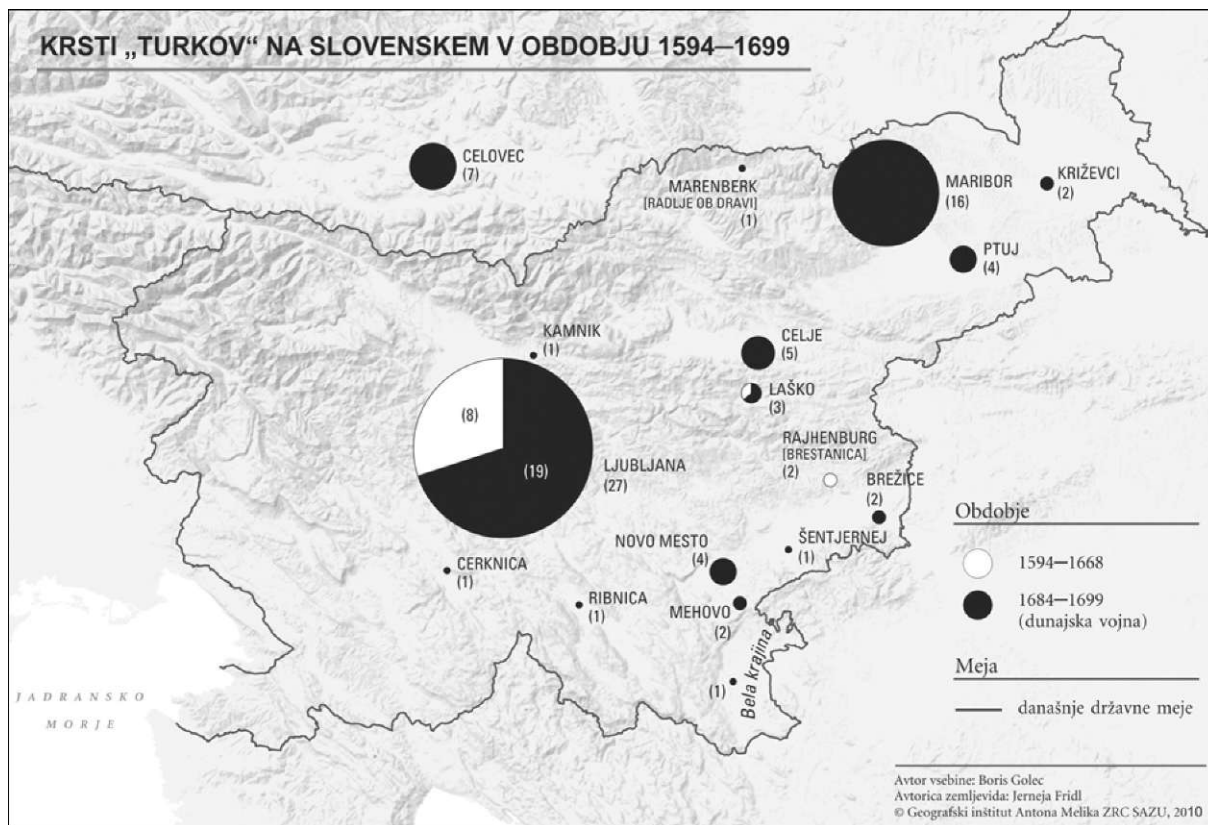
¹⁶ Krstov osmanskih podanikov ni najti v krstnih maticah teh obmejnih župnij: Bogojina in Turnišče (edinih v Prekmurju z maticami iz 17. stoletja), Ljutomer, Sv. Miklavž pri Ormožu, Središče, Velika Nedelja, Podčetrtek, Sv. Peter pod Svetimi gorami, Pišce, Čatež ob Savi, Podzemelj, Vinica, Stari trg ob Kolpi in Stari trg pri Ložu. Od krstnih matic obmejnih župnij je ostala nepregledana samo najstarejša krstna matica župnije Zavrč, ki je še vedno v župnijskem arhivu in se začenja šele z letom 1692. Krstno matico župnije Bogojina, prav tako shranjeno v župnijskem arhivu, je pregledal mariborski pomožni škof dr. Jožef Smej in mi sporočil, da v njej ni zasledil »turških« krščen-

cev. Za prijaznost se dr. Smeju iskreno zahvaljujem.

Teplj: Vom J.os osmanischer, str. 55.

Zelo verjetno bi kakšnega krščenca našli v avstrijski Radgoni na slovensko-nemški etnični meji.

Teplj: Vom J.os osmanischer, str. 55.

Krsti »Turkov« na Slovenskem 1594–1699

Gorici, morda tudi v beneških mestih na današnji slovenski obali. Zdaj je na ozemlju Slovenije znanih 73 krstov in dve krščeni osebi, za kateri ni potrjeno, da sta krst res prejeli tukaj. Po mojem vedenju je bilo v literaturi doslej omenjenih 54 primerov (o enem sem pisal sam), sedaj pa je evidentiranih še dodatnih 19; od teh je 4 odkril Dejan Zadavec. Občutnejše je povečanje števila krajev krstov: s samo šestih do sedaj dokumentiranih (oziroma sedmih, če štejemo še Belo krajino) se je število povzpelo na 16. Največ, 65 ah 89% krstov poznamo iz krstnih matičnih knjig in le osem iz drugih virov. Zapisi o vseh 73 krstih so v integralni obliki objavljeni na koncu prispevka v prilogi, katere namen je ponuditi zbrano gradivo, ki bo lahko služilo za nadaljnje analize in obravnave.^{2"}

Ozadje, časovni okvir in obseg pojavnosti krščevanja

V krščencih moramo praviloma videti **vojne ujetnike** ah bolje rečeno vojni plen. Za tega je od

²Število objavljenih zapisov je za enega višje (74), ker sem v prilogi vključil tudi naknadno najdeni vpis krsta v krstni matici župnije Smihel pri Novem mestu (gl. op. 14).

nekaj štel vse, kar je bilo pridobljeno v vojni oziroma v boju, po tem načelu tudi veliko število v trdnjavah zajetih otrok in žena. Prav ženske so enako kot na turški strani veljale za najbolj cenjen in najlažje unovčljiv »živi plen«. V avstrijski vojski se je v drugi polovici 17. stoletja uveljavilo pravilo, da postane ves plen, vključno z ujetniki, last najvišjega poveljnika; to je bilo sicer težko uresničljivo tako zaradi množice ujetnikov kakor tudi interesov države. Končno so med dunajsko vojno sprejeli načelo (1687), da pripadejo cesarju (državi) vsi, ki se vdajo brez boja, drugi, ujeti v boju ah pridobljeni s silo, pa vojaku oziroma častniku, ki jih je zajel, a tudi to pravilo so v praksi težko spoštovali. Za državo so bili dragoceni predvsem imenitnejši ujetniki in visoki osmanski častniki; imela jih je namreč namen zamenjati za zajete avstrijske častnike ah dobro unovčiti. Druge ujetnike, tako tiste v rokah države kot zasebnikov, so obravnavali podobno kot sužnje in jih tako tudi imenovali, saj jih je bilo mogoče podariti, zamenjati in prodati. Postali so predmet nemotenege trgovanja, pri katerem so bili udeleženi trgovci od vsepovsod, zlasti iz italijanskih dežel. Najhujša usoda je doletela tiste ujetnike, ki so jih prodali na galeje. Ujetnikom, pristalim v zasebnih rokah, v avstrijskih in nemških deželah na

splošno ni bilo usojeno trdo življenje. Delali so na plemiških posestih, opravljali obrtniška in zlasti ženske razna hišna dela. Interesu države in Cerkve, da jih pokristjanijo in integrirajo v družbo, je sledil interes njihovih gospodarjev.²¹ Kolikšen del ujetnikov se je iz tega ali onega motiva dal krstiti, ni znano. Trditve, da so bili na Slovenskem vsi, ki so tu ostali, prisiljeni prestopiti v krščanstvo, kar naj bi dokazovali številni krsti,²² pa se zdi vse preveč pavšalna. Po analogijah iz širšega avstrijskega prostora temu vsaj med dunajsko vojno ni bilo tako.

Krsti t. i. Turkov na Slovenskem so, kot je bilo že povedano, dokumentirani za obdobje dobrih stotih let od leta 1594 do 1699. Gre za čas, v katerem je habsburška stran v vojskovanju z osmansko silo postopoma prevzemala pobudo in nazadnje Osmanom iztrgala obsežna ozemlja. Prva krsta, dokumentirana v Ljubljani spomladi 1594, slabo leto po bitki pri Sisku — gre za dva zajeta otroka iz Like —, utegneta biti sploh prva »turška« krsta na Slovenskem. Sporadično krščevanje se je namreč v avstrijskem prostoru začelo v 16. stoletju.²³ Resda iz časa pred omenjenima krstoma skoraj nimamo matičnih knjig, toda ob osmanski vojaški premoči tudi okoliščine nikakor niso bile naklonjene pokristjanjenju turških vojnih ujetnikov. V obdobju osmanskih pohodov na slovensko ozemlje, namenjenih skoraj izključno ropanju, je bilo sploh težko priti do ujetnikov, poleg tega pa so premagance pogosto pobili. Število vojnih ujetnikov se je začelo povečevati šele, ko se je v 16. stoletju bolje organizirala obramba in so krajišniki iz Vojne krajine vse pogosteje vdiral na osmansko ozemlje.²⁴

Samo omenjena krsta v Ljubljani sta še iz 16. stoletja, iz prve polovice 17. stoletja je znan en sam primer podelitve krsta osebi iz Turčije, prav tako v kranjski prestolnici (1627), druga polovica stoletja pa pomeni že povsem drugačno obdobje. Ugodnejša struktura virov in predvsem habsburški vojaški uspehi so vzrok za povečanje števila znanih krstov, ki ga zaznamo že v petdesetih in šestdesetih letih, ko je v obdobju 1651—1668 evidentiranih osem primerov. Po zatišju v sedemdesetih letih je sledila 16-letna dunajska vojna 1683—1699, med katero so krščevanje spremljale spodbude s strani Cerkve in cesarskega dvora, tako da je postalo množično. Vrhunec pojava v avstrijskih deželah v

letih 1686—1690 je povezan z zavzetjem Budima in Beograda.²⁵ Neposredno po padcu Budima (1686) je dal cesar Leopold v dvorni kapeli na Dunaju krstiti turškega ujetnika, nato pa so v treh mesecih v cesarski prestolnici podelili krst 63 »Turkom« in v naslednjih štirih letih 1687-1690 skupaj 387 oseb, v povprečju nekaj manj kot stotim na leto.²⁶ Tako so po raziskavah samo na današnjih avstrijskih deh krstili daleč nad tisoč ujetnikov, največ na Dunaju in v Gradcu, še neprimerno več pa na Ogrskem. Krščevanje ujetnikov je bilo že v naslednji avstrijsko-turški vojni (1716—1718) izjemno šibek pojav, ki je ugasnil v prvi polovici 18. stoletja.²⁷

Na Slovenskem poznamo iz časa dunajske vojne 62 krstov oziroma 69, če jim prištejemo še sedem v Celovcu. Skupno z 11 krsti iz obdobja 1594—1668 je za celoten časovni razpon 1594—1699 evidentiranih na sedanjih slovenskih tleh 73 primerov, vključno s celovškimi pa 80. Kot lahko razberemo iz grafa, je koncentracija daleč največja v pedetju 1687—1691 — od 7 do 10 krstov na leto, skupaj 40 ali 55,5% vseh v mejah današnje Slovenije. Vrhunec predstavlja leto 1687 z desetimi znanimi primeri, pa tudi leta s tremi do petimi krščenci (1684, 1685, 1692 in 1693) »oklepajo« pedetno obdobje največje zgotovitve. Nobeno drugo leto ne srečamo več kakor dveh krstov (v štirih letih po dva in v devetih po enega).

Opozoriti kaže, da je bilo leto 1687 glede krščevanja osmanskih podanikov nadvse »rodna letina« tudi v širšem prostoru. V Gradcu, kjer je v času dunajske vojne prejelo krst 117 oseb, tj. skoraj dvakrat toliko, kot jih poznamo v celotnem slovenskem prostoru, je krščevanje prav to leto doseglo absoluten rekord — 31 krščencev.²⁸ V Gradcu bližjem Mariboru je bilo podobno — po trije do štirje krščenci v letih 1687—1689 z vrhuncem leta 1689, medtem ko je Ljubljana zamujala; v kranjski prestolnici je prišlo do vrhunca leta 1691, ko so krstih pet oseb, sicer pa nobeno leto več kot dveh in največ v štirih zaporednih letih 1689—1692, skupaj 11.

²¹ Teply: Vom J.os osmanischer, str. 42-56; prim. Voje: *Slovenci pod pritiskom*, str. 123-124; Mlinaric: *Usoda turških ujetnikov*, str. 293-295.

²² Voje: *O usodi turških*, str. 259; isti: *Slovenci pod pritiskom*, str. 124.

²³ Teply: Vom J.os osmanischer str. 54.

²⁴ Voje: *Slovenci pod pritiskom*, str. 112.

²⁵ Teply: Vom Los osmanischer, str. 54.

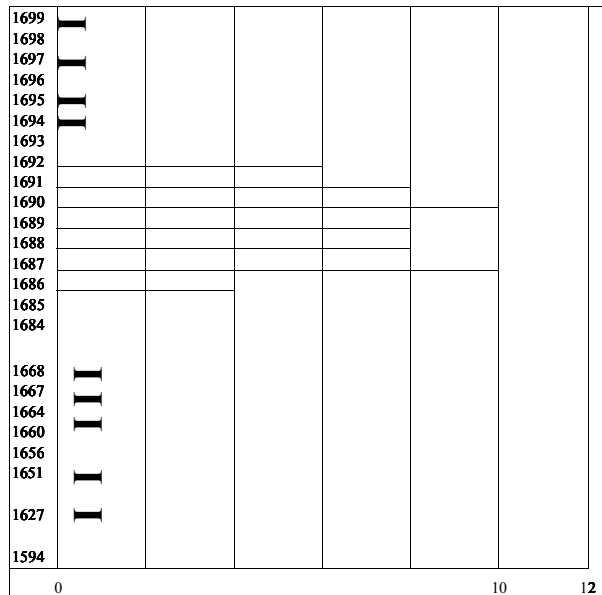
²⁶ Prav tam, str. 38; prim. Mlinaric: *Usoda turških ujetnikov*, str. 297-298.

²⁷ Teply: Vom Los osmanischer, str. 54-55. - V Pecu naj bi škof v enem samem mesecu leta 1688 krstil več kot štiri tisoč ljudi (prav tam).

²⁸ Krščencev ni bilo nobeno drugo leto več kakor 16; najmočnejše, z vsaj 12 krščenci na leto, je zastopano šestletje 1684—1689, potem pa so Gradčani v sedmih letih do 1696 videli vsega skupaj le še 15 »turških« krstov (po K. Teplyju Mlinaric: *Usoda turških ujetnikov*, str. 303). V isti preglednici so tudi podatki za Maribor in Ljubljano, vendar so nova odkritja prinesla pri Ljubljani povečanje s 13 na 19 krščencev.

Nekajkrat se je zgodilo, da sta krst prejeli po dve osebi hkrati ali tudi tri: po dve v Ljubljani leta 1594, 1660 (mati in hči) in 1691, v Rajlienburgu leta 1656 in na gradu Meliovo 1686, po tri pa leta 1689 v Mariboru in 1685 v Ljubljani (najverjetneje skupaj tri dekleta).

Število evidentiranih krstov »Turkov« po posameznih letih od 1594 do 1699

Za ustrezno vrednotenje obsega krščevanja je bistvenega pomena poznavanje nabora virov. Veliko večino, 66 ali dobrih 90% od skupno 73 znanih krstov na tleli današnje Slovenije poznamo iz matičnih knjig, in sicer sedmih štajerskih in šestih kranjskih župnij.²⁹ Povedano natančneje, imamo 65 vpisov v krstne matične knjige, enkrat (1667 v Laškem) pa je krst omenjen samo pri vpisu pokopa krščenca v mrliško matico, potem ko ga nekaj tednov prej niso vpisali v krstno matično knjigo.³⁰ Drugi viri razkrivajo skupno 10 krstov, od tega 8 v Ljubljani, kjer jih, ker so bili tako ali drugače povezani z jezuiti, omenja jezuitska analistika. Presečneča, da najdemo od omenjenih osmih samo tri tudi v krstnih matičnih knjigah stolne župnije, tem bolj ker je od preostalih petih kateliumenov eno krščenko (1686) krstil ljubljanski škof v stolnici. Pravila, ki bi kazala, zakaj nekaterih krstov v matice niso vpisali, ni. Vpisi so izostali bodisi zaradi mo-

tenj v komunikaciji med krščevalcem in župnijskim duliovnikom-matičarjem bodisi preprosto iz malomarnosti. Da niso vpisali krsta sedemletnega dečka, ki ga je leta 1651 krstil pičenski škof, gre razložiti s sklepanjem, da je bil krst v jezuitski cerkvi. Toda devet let pozneje (1660) sta vendarle vpisana krsta matere in hčerke, čeprav so ju krstili pri jezuitih, in ne v župnijski - stolni cerkvi. Izostanek vpisa treh deklic leta 1685 je očitno posledica dejstva, da se tokrat spet niso (dovolj) pobrigali za imatrikulacijo, potem ko je deklice krstil jezuitski pater, pač v samostanski cerkvi. Podobno je bilo naslednje leto, ko je v krstno knjigo vpisan samo eden od obeh krščencev, omenjenih v jezuitskem letopisu, in sicer deček, ki ga je v škofovi kapeli krstil mestni župnik. Ko pa je malo zatem žena turškega paše prejela krst od samega škofa v stolnici — kot da o tem pri stolni župniji ne bi bih obveščeni. Takšna možnost je seveda obstajala tudi drugod, zlasti če so krščevali zunaj župnijske cerkve. Vpisa krsta »turškega dečka«, krščenega leta 1687 v cerkvi marenberških dominikank, žal ni mogoče preveriti, ker župnijska krstna knjiga iz tega časa ni ohranjena. Prav tako ne moremo z gotovostjo reči, ali je bil v krstno matico vpisan krst Antona Ilusiča iz Bele krajine, krščenega pred letom 1690. Privilegijsko pismo, izdano leta 1707 v Pobrežju ob Kolpi, pravi, da je krst prejel »tukaj« (*alda*), a to ne pomeni nujno župnijske cerkve v Podzemlju. Krstna matica te župnije je sicer ohranjena, a Ilusičevega krsta v njej ni, matice sosednjih župnij pa so izgubljene.³¹ Navedeni primer iz Laškega (1667) potrjuje, da so lahko v krstnih knjigah zaradi tega aH onega razloga izostali tudi vpisi »turških krstov«. Id so jih opravili župnijski duhovniki v domačih župnijskih cerkvah; tako kot v zgodnejši dobi vodenja matičnih knjig vanje niso vpisali številnih drugih krstov, porok in pokopov. V zvezi s tem se postavlja vprašanje, na katerega ne bomo nikoli dobili natančnega odgovora, in sicer koliko je evidentiranost krstov v maticah dejansko izraz obsega preučevanega pojava v času, pokritem z maticami? Glede na vse, kar o pojavu vemo, in na to, koliko vpisov krstov poznamo, si upam trditi, da med zapisanimi primeri in celotnim številom teh vendarle ni večjih odmikov.

Krščevanje osmanskih podanikov je bilo vsekakor daleč najbolj razširjeno v 16 letih od 1683 do 1699. Iz tega obdobja so tudi dovolj reprezentativno ohranjene matične knjige. Kot smo videli že prej, so na voljo za 15 mestnih župnij in v celoti manjkajo le za pet župnij z manj pomembnimi mesti.

²⁹ Župnije /, dokumentiranimi »turškimi« krsti na Štajerskem so: Maribor, Ptuj-Sv. Jurij, Križevci pri Ljutomeru, Celje, Laško, Rajhenburg (Brestanica) in Brežice; župnije na Kranjskem: Ljubljana-Sv. Nikolaj, Kamnik, Cerkljica, Ribnica, Novo mesto-kapitelj in Šentjernej, pjim. Župnijski urad Laško, R 1665-1679.

« NŠAL, ŽA Podzemelj, R 1669-1703 (dejansko 1675-1703). Prim. Goleč: Pokrščeni »Turek«, str. 717.

Na današnjih slovenskih tleh ni bilo župnije, ki bi jo po številu »turških« krščencev lahko primerjali z ljubljansko ali mariborsko. Tako lahko sklenemo, da število vseh krstov t. i. Turkov na vrhuncu, tj. med dunajsko vojno, ni moglo biti znatno večje od izpričanih 62, od tega 56 v matičnih knjigah. Glede na pregledane matice in siceršnje vedenje o pojavu jih je mogoče oceniti kvečjemu na kakšnih sto, do tega časa pa se jih je, upoštevaje okoliščine in nizko število dokumentiranih primerov (11), najverjetneje zvrstilo precej manj. Za zgodnejši čas imamo sicer slabši nabor virov, saj se krstne matice dobršnega dela obravnavanih župnij začenjajo šele v drugi polovici 17. stoletja, a je za presojo o obsegu pojava pomenljiva naslednja ugotovitev. Pri tistih župnijah, v katerih je med dunajsko vojno dokumentiranih največ krstov, je teh poprej znatno manj in za povrhu vsi v kranjski prestolnici, ki še zdaleč ne more služiti za merilo. V Ljubljani z 19 krsti med dunajsko vojno (od teh s 15 vpisanimi v krstne matice) je od leta 1594 naprej zabeleženih 8 primerov (od teh 7 v maticah). V mariborski župniji, kjer so v letih dunajske vojne dokumentirali le malo manjše število krstov (16) kot v Ljubljani in v matičnih knjigah celo enega več, ni v maticah, ki se začenjajo leta 1650, nobenega »turškega« krsta vse do leta 1687, enako pa velja tudi za župnijo Celje, za katero so se ohranile še starejše matice (1618—1667 in od 1677 dalje), in za župnijo Novo mesto, pri kateri seže najzgodnejša krstna matica v leto 1604.

Krsti in njihove okoliščine

Kdo, kaj in od kod so bili »krščeni Turki« na Slovenskem? Več omemb v krstnih maticah in drugih uporabljenih virih jasno kaže, da je šlo za **vojne ujetnike**. Izraz ujet/a (*captus*, *captci*) je naveden že pri prvih leta 1594, pri dveh otrocih iz Like, in potem pri ženski, zajeti pri zavzetju trdnjave Klis v Dalmaciji (1660). Za tri v Ljubljani krščene deklice (1685) pravi jezuitski letopis, da so bile ujete v vojni (*ibello captai*), leto pozneje je v letopisu isti deležnik (*captus*) uporabljen za dečka iz Novih Zampakov na današnjem Slovaškem, pri ženski v Brežicah (1688) pa krstna matica pravi, da so jo »naši« zajeli v Budimu (*icapta a nostris Bučke*). Manj določen in z več možnimi pomeni je pojem pripeljan/a (*adductus*, *adducl*-), izpričan je trikrat. Desetletno deklico je iz Turčije pripeljal v Ljubljano njen oče (*e Turcia per parentem huc habacum adducl*) (1627), izraz srečamo pri omenjeni ujetnici iz Klisa (*iet huc adducl*) in pri ženski, krščeni leta 1684 v Ribnici (*ex Turcia huc Kaiffni^ium adducl*).

Le troje je neposrednih pričevanj o tem, čigav

podanik je bil krščenec in kako je prišel v roke svojega gospodarja. Zanimivo je, da izvemo o tem še največ iz vpisov dveh najzgodnejših znanih krstov, obeh dokumentiranih v ljubljanski krstni matici istega dne leta 1594. Dečka iz Like je bihaški kapetan Dornberg podaril (*dono datus*) križniškemu komturju Lenartu Formentiniju, deklico, prav tako Ličanko, pa so zajeli senjski vojaki in jo je (od njih) »iz ljubezni do zveličanja njene duše« odkupil kanonik, poznejši škof Tomaž Hren (*empta amore salutis animae eius*). V tem primeru je edinkrat navedena tudi cena, 16 goldinarjev. Šele iz prvih let dunajske vojne je znan tretji primer načina pridobitve krščenca. Dečka, zajetega leta 1685 ob osvojitvi pomembne trdnjave Nové Zámky, je po besedah jezuitskega letopisa dobil v dar (*dono datus*) ljubljanski škof Sigmund Krištof grof Herberstein. Kdo ga je škofu podaril, ne povesta niti druga dva vira, ki govorita o dečkovem krstu spomladi naslednje leto — krstna matica in Dolničarjeva ljubljanska kronika. Zato pa vsebuje zadnja pomenljivo sporočilo o obravnavanju krščenca kot škofovega »sužnja« (*der bischoffliche Tiirkhische s clafß*). Izraz ne preseneča, saj gre za običajno označevanje vojnih ujetnikov, kakršno srečujemo v sodobnih virih.³² Iz obdobja dunajske vojne sta sicer neposredno izpričana še dva gospodarja krščencev, baronica Coraduzzi (Cerknica 1687) in »gospod« Cvetanič (Križevci 1690), vendar ne tudi, kako sta vsak svojo podanico dobila.

Posredno lahko način pridobitve ujetnika in njegov geografski izvor predvidevamo na podlagi imen in funkcij nekaterih botrov. Tako sta dva botra iz rodbine grofov Auersperg — Herbard (Rajhenburg 1656) in Franc Karel (Ljubljana 1695 po namestniku) — v času botrovanja opravljala funkcijo karlovškega generala.³³ V Ljubljani je leta 1660 ujetnici iz Dalmacije botroval polkovnik (*colonelo*) Janez baron de Areyzaga, v Križevcih pa 1687 Marija Katarina Pocher, soproga stotnika (*Allarariae capitanei uxor*). Pozornost pritegne tudi botrstvo lastnika obeh mariborskih graščin grofa Jakoba Khisla in njegove soproge (žena 1687, oba trikrat 1688); Khisl je namreč pri zadnjem krstu označen kot polkovnik (*colorillo*) in (zaradi odsotnosti) ga je zastopal po namestnik.

Za veliko večino »turških« krščencev na Slovenskem lahko sklepamo, da so kot vojni plen pristali v rokah zasebnikov, deloma poveljnikov in vojakov ter deloma ali sploh po večini ljudi, ki so jih dobili ali kupili. Kateremu socialnemu stanu so ujetniki pripadali pred zajetjem, je izpričano le za dve žen-

³² Prim. Těply: Vom J.os osmanischer, str. 42, 53.

³³ O njuni funkciji prim. Preinfalk: *Auerspergi*, str. 435, 446.

ski v Ljubljani. Za prvo posredno: deklica iz Gračca v Liki, krščena leta 1594, je bila sodeč po očetovem imenu Demerhan Aga iz agovske družine. Temu primerno visoka se zdi tudi odkupnina, ki jo je zanjo odštela Tomaž Hren. O drugi, soprogi paše iz Novih Zamkov, zelo slovesno krščeni leta 1686, poznamo žal samo ta podatek, naveden v jezuitskem letopisu. Glede na visok družbeni položaj bi pašinja po vseh pravih morala pripasti državi. Kakšna je bila njena pot, kako je prišla v Ljubljano in v čigavo posest, lahko za zdaj zgolj ugibamo.

Ni izključeno, da se je med krščenci znašel tudi kateri, ki ga na krščansko stran ni bilo treba privedi s silo. V zvezi z belokranjskim krščencem Antonom Husičem je v viru — svoboščinskem pismu iz leta 1707 — govor samo o tem, da je pred leti kot »bagija« (odpadnik, upornik) služil pri grofu Purgstallu, ogulinskem kapetanu, nič pa o tem, ali je bil pred tem zajet ali ne.³⁴ Pri že omenjeni deklici, ki jo je v kranjsko prestolnico pripeljal oče (1627), se poraja vprašanje, kaj se je zgodilo z njenim očetom oziroma zakaj ni bil krščen tudi on. Možnosti je več: morda je sprejem krsta odklonil in je kot vojni ujetnik ostal pri stari veri, morda je še pred otrokovim krstom umrl, nemara pa je z dekletcem prišel na Kranjsko kot prebežnik in sploh ni bil musliman. Prav nič nenavadno ne bi bilo namreč, ko krščanski otrok v Turčiji še ne bi prejel krsta.

Tak je primer prvega na naših tleh izpričanega krščena, devet- ali desetletnega dečka, ujetega v Liki in krščenega leta 1594 v Ljubljani. Po besedah krstne matice so ga krstili pogojno *icum conditione non rebapli^andi*), za vsak primer, če je krst prejel že kdaj prej. Ta pridržek in dečkovo prejšnje ime Milo kažeta na krščanskega otroka, ne na muslimanskega, to pa je glede na imena staršev in sester potrjeno bila deklica Kuma, krščena skupaj z njim. Zdi se, da tudi distinkcija v označevanju izvora obeh otrok ni naključna: Kuma je »puella Turcica«, Milo pa »puer ex Lica Turciae«. Neposredno po Milovem krstu srečamo primere pogojnega krščevanja na Reki, kjer so v letih 1595—1597 na ta način krstili štiri mlajše osebe, ki so vse nosile krščansko ime, bile kupljene kot sužnji od uskokov, izvirale pa so iz turških krajev, v katerih ni bilo ne cerkve ne duhovnika.³⁵ Tako kot one in ljubljanski krščenec Milo se je med »zasužnjenimi« vojnimi ujetniki znašlo še več kristjanov, živečih pod turško oblastjo.³⁶ Na Sloven-

skem primeri t. i. pogojnih krstov pozneje niso več izpričani, a ni rečeno, da jih ni bilo, denimo pri tistih krščencih, katerih krstov ne poznamo iz matičnih knjig. Slo pa je vsekakor za izjeme med močno prevladujočimi muslimanskimi katehumeni.

Krščence iz osmanskih krajev prepoznamo v maticah in drugih virih **po treh oznakah**: Turek, mohamedanec in Saracen, izpričanih tudi v pridevniški obliki. Daleč najpogostejše in vseskozi izpričano ime je Turek/Turkinja oziroma turški/turška. Zaradi pogostosti naj navedem le oblike, v katerih se pojavlja: kot samostalnika *Turca* (za oba spola) in *Turcissa*, pridevnika *Turca* in *Turcica*, v formulaciji »turškega rodu« (*de/ex Turcica progenie natus/nata* oziroma *procrealus/procréala, ex gente Turcica*) in kot »spreobrnjena iz turškega krivoverstva« (*conversa e perfidia Turcaruin*). Šestkrat najdemo tudi geografsko ime Turčija: *ex Lika Turciae* (Ljubljana 1594), *Comitatus Lika Turciae* (prav tam 1594), *e Turna* (prav tam 1627), *ex Turda* (Ribnica 1684, Ptuj 1688), *in Turcia* (Laško 1691). V takšni ali drugačni obliki je turško ime navedeno pri treh četrтинah zapisov o krstih — 55 od 73 (75,3%); če upoštevamo samo krstne matične knjige, pri 55 od 65 (84,6%), sicer pa pri vseh 12 drugih zapisih. V celoti ga pogrešamo zgolj v Mariboru — tam ga v vseh zapisih nadomešča saracensko ime — ter pri edinem krstu v Cerknici in pri obeh v Križevcih v Prlekiji. Turško ime je med tremi oznakami najbolj nevtralnno — krovno oziroma geografsko, saj lahko vključuje tudi nemuslimane.

Nasprotno so pojmi mohamedanec, mohamedanka in mohamedanska vera, ki se pojavljajo na različnih concih in šele med dunajsko vojno, vezani izključno na pripadnike islamske veroizpovedi. Največkrat je navedena »mohamedanska sekta«: *ex mahomelicha secta conversa* (Cerknica 1687), *nata in secta makometanica* (Novo mesto 1687), *ex machometica secta, prius existens Turca* (Novo mesto 1693), *sectae mohamelicae* (Celje 1693 in 1697). Naletimo tudi na zvezo »mohamedansko krivoverstvo«: *ex mahomética/mahumetica perfidia* (Celje 1690, Laško 1699), kot mohamedanki pa so označili edini krščenci v Križevcih pri Ljutomeru (1687 in 1690): *ma(c)hametica*. Natančnejša je opredelitev »v Turčiji rojena mohamedanka«: *nata machomelana in Turcia* (Laško 1691). Sestavljena oznaka »turška mohamedanka« oziroma »Turkinja mohamedanka« (*mahomelhana Turca*) je izpričana samo v Ljubljani (1684) ter »turška ali mohamedanska sekta« (*Turcicae seu mahometicae sectae*) v Novem mestu (1690). Označevanje s Saraceni, ki je bilo lahko le kabinetno »uč-

tovo tudi »turški krsti« (Teply: Vom J.os osmanischer, str. 55).

Golec: Pokrščeni »Turek«, str. 714, 717.

Klen: Pokrščavanje »turške« djece, str. 204-205.

Za čas dunajske vojne je K. Teply ugotavljal, da bi bilo v maticah ugotovljenim dunajskim krščencem (651) treba prišteti vsaj še deset odstotkov, ker v to število niso zajeti pogojno krščeni (*suh conditione*), med katerimi so bili zago-

Nabor osebnih podatkov o krščencih

V krstnih matičnih knjigah V drugih virih Skupaj

	V krstnih matičnih knjigah	V drugih virih	Skupaj
Krstno in prejšnje ime, imeni staršev, geografski izvor, starost, drugi podatki	1	–	1
Krstno in prejšnje ime, geografski izvor, starost	1	–	1
Krstno ime, ime očeta, geografski izvor	1	–	1
Krstno ime, geografski izvor, starost	9	–	9
Krstno ime, geografski izvor	3	1	4
Krstno in prejšnje ime	2	–	2
Krstno in prejšnje ime, starost	–	1	1
Krstno ime, starost	3	1	4
Krstno ime	51	–	51
Brez krstnega imena	1	6	7
Brez krstnega imena, geografski izvor		9	9
Brez krstnega imena, prejšnje ime, geografski izvor		i	i
Skupaj krščencev	65	12	77

njaško«, in ne živa, med ljudmi prepoznavna oznaka, srečamo zgolj v Mariboru, a tam pri vseh krščencih (1687–1694): »*ex Saracenis parentibus natus/natm* (10-krat), »*ex Saracenis*« (4-krat), »*ex Saracenis parentibus*« (2-krat).³⁸

Na splošno je bilo torej daleč najpogostejše ime za spreobrnjenca Turki, v slovenščini **prvič** izpričano v političnem in verskem pomenu leta 1550 pri Trubarju.³⁹ Ni odveč omeniti, da je cerkniška krščenka Regina Maksimilijana, označena v krstni matici kot *y>adfidem nos tram ex mahomelicha secta convers* (1687), torej brez turškega atributa, v dveh slovenskih pismih svoje gospodarice Ester Maksimilijane baronice Coraduzzi imenovana Turkinja (*turgigna*).⁴⁰

Gledano v celoti so **osebni podatki o »turških« krščencih** na moč skromni. »Turke« v krstnih matičnih knjigah največkrat povezuje z drugimi krščenci le dosledno navajanje imen botrov. Skoraj vedno pa pri »turških« krščencih pogrešamo imeni staršev ter kraj rojstva oziroma izvora. Enkrat je, očitno po pomoti, izostal celo zapis krstnega imena (Ljubljana 1627), ki ga ni tudi pri krščencu v Laškem leta 1667, omenjenem samo v mrliški, ne pa tudi v krstni matici. Drugih navedb, kot je poklic staršev in botrov, v tem času v matičnih knjigah skorajda ni, razen stanovskih predikatov pri višjih slojih. Po sodobnih merilih popolne podatke sreča-

mo le v enem samem primeru, in to, zanimivo, pri enem od obeh najzgodnejših krstov v Ljubljani 31. maja 1594. Za 10-letno turško deklico (*puella Turcica*) izvemo, da je izviral iz trga Gračac v sandžaku Lika v Turčiji (*ex oppido Graha Comitatus Lica Turciae oriundd*) in da so se njeni starši imenovali Demerhan Aga in Selima. Se več, navedeni so tudi njeno prejšnje ime Kuma (*Chumd*), ki ga je zdaj zamenjala s krščanskim Kristina, ter imeni sester Sačire in Sikire (?) (*sorores habuit duas Saciram et Sikirain*). Deklico so zajeli Senjčani (*a Zegniensibus capta*), za zveličanje njene duše pa jo je iz ujetništva za 16 goldinarjev odkupil ljubljanski kanonik, poznejši škof Tomaž Hren. Bržkone je vpis v krstni matici »nadstandarden« zaradi deklitinega socialnega položaja: glede na očetovo ime je bila namreč hči age. Deček, ki so ga pogojno krstili istega dne tik pred njo, je označen z veliko manj podatki. Izvemo le, da gre za 9 ali 10 let starega ujetnika iz Like (*puer ex Lica Turciae captus*), ki mu je bilo ime Milo, zdaj pa je dobil imeni Janez (tega si je izbral sam) in Kristjan. Prejšnje ime krščenca je v maticah pozneje navedeno le še dvakrat, in to pri krščenki z Mehovega (1686) — Haluasa (»turško« ime njene so-krščenke naj ne bi bilo znano), ter pri krščenki v Brežicah (1690), pri kateri del imena žal manjka (*...apshiti*). Tudi od dvanajstih zapisov o krstih v drugih virih navajata muslimansko ime krščenca samo dva. Dolničarjeva ljubljanska kronika razkriva ime škofovega »turškega dečka« Alija, zajetega pri Novih Zamkih (1686), 12- ali 13-letni fant v Mariboru (1687) pa se je imenoval Abdula. Drugi in zadnji primer zapisa očetovega imena je iz Križevcev (1690): deklica iz Pecs na Ogrskem je imela očeta Mustafa (*parentis Mustafid*). Pri desetih od šestnajstih mariborskih krščencev je izrecno zapisano, da imeni staršev nista znani.

³⁷ Skupno število je 77, ker se tri osebe pojavljajo tako v krstnih maticah kot v drugih virih, ena celo v treh.

³⁸ Prim. Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 300.

³⁹ V prvi slovenski knjigi govori Trubar o Turkih na šestih mestih (*Catechismus*, str. 15b, 102b, 91a, 107a, 116a, 117b). Izraz je uporabil pozneje večkrat tudi za južnoslovenske muslimane (npr. v pismu vojvodi Krištofu Württembergskemu 13. julija 1560 (Rajhman: *Pisma Primoža Trubarja*, str. 64, 66).

⁴⁰ Merku: *Slovenska plemiška pisma*, str. 30, 31, 64, 65.

Drugače kot pri »navadnih« krščencih, katerih starši so praviloma navedeni s priimkom, pri »Turkih« priimek manjka še pogosteje kakor navedba imen staršev in prejšnjega imena. Od 65 krščencev, vpisanih v krstnih matičnih knjigah, ima namreč priimek en sam, *puer Turca Nicolaus Neiiheisler*, krščen v kapeli ljubljanskega škofa (1686) in imenovan po kraju zajetja, Novih Zámkih.⁴¹ Tudi v širšem avstrijskem prostoru so konvertiti, v nasprotju z 18. stoletjem, skoraj vedno dobili le krstno ime, redke priimke pa po kraju izvora (npr. Offner, Budai, Weissenburger, Neuhausler) ali specifične, kot denimo Neuchrist, Bessermann, Neugeborn.⁴²

Geografski izvor krščencev je v maticah izpričan bodisi s krajem izvora (*oriunda, natus*) ah zajetja (*captus, capta*) bodisi zgolj z geografskim podatkom. Če ne upoštevamo splošne oznake »iz Turčije«, samostojno zapisane štirikrat, in navedbe »rojen ob meji«, *natus in confinibus* (Ljubljana 1668), srečamo devet krajevnih ah pokrajinskih imen, tj. pri 13,8% krščencev (13,8%). Najzgodnejša ljubljanska krščenca (1594) sta bila dva otroka iz Like (dekle iz Gračca), mater in šestletno hčerko (Ljubljana 1660) je neki (beneški) dalmatinski vojak ujel pri Klisu v Dalmaciji (*a quodam milite christiano Dalmata capta in expugnatione Urbis Cliv*), sedemletni deček (Kamnik 1687) je izviral iz Siklósa v Baranji (*natus Turca in Sidos*), prej omenjeni deček (Ljubljana 1686) je dobil priimek po Novih Zámkih (*Neiiheisler*), dve ženski (Križevci 1687) — vsaj ena še deklica — sta bili iz Pécsa (*a Quinqué Ecclesiis*), ena (Brežice 1688) pa zajeta v Budimu (*capta a nos tris Budae*). Zapisi o krstih v drugih, nematičnih virih poznajo že znanega dečka, ki je padel v ujetništvo v Novih Zámkih (Ljubljana 1686), in malo za njim krščeno ženo tamkajšnjega paše (*uxor bassae Vjvariensis*). Anton Husič, o čigar krstu govori poznejši vir iz leta 1707 in ki je več let služil v trdnjavi Ogulin, je potemtakem izviral nekje z današnjega obmejnega

območja med Hrvaško in severozahodno Bosno.⁴³ Skupno z njim je geografski izvor izpričan za 11 krščencev (15,1%). Kljub maloštevilnim omembam krajev lahko prav iz njih sklepamo, da je med dunajsko vojno dobršen del, če ne večina ujetnikov izviral iz Panonske nižine, ujetniki iz zgodnejšega časa pa pretežno iz bližnjih pokrajin zahodnega Balkana. Kot lahko vidimo pri Brežicah, pri tem ni imela nujno odločilne vloge geografska bližina krajev krstov z balkanskimi bojišči. Kot že rečeno, utegnejo biti kažipot k izvoru posameznikov tudi botri, vojaški poveljniki. Imeni dveh karlovških generalov iz rodbine grofov Auersperg (Rajhenburg 1656 in Ljubljana 1695) kažeta na to, da so njuni trije krščenci prišli na Kranjsko preko Hrvaške krajine, pri »transportu« krščenke iz Križevcev (1687) pa je bil bržkone vpleten botrin soprog pl. Pocher, imenovan *Altarariae capitaneus*,⁴⁴

Spolna struktura krščencev se lepo ujema s spoznanji iz širšega prostora, da so sodile k najbolj zaželenemu in cenjenemu vojnemu plenu ujetnice. V virih s slovenskega ozemlja prav tako najdemo potrditev, da je bilo med ujetniki veliko otrok.⁴⁵ Ze prva ugotovljena krščenca iz Ljubljane (1594) sta bila obeh spolov in oba še otroka. Za celotno obdobje 1594—1699 znaša razmerje med moškimi in ženskami 26 : 47 ali približno 1 : 2 (35,6 : 64,4%). Skoraj natanko dve ženski sta prišli na enega moškega v obdobju dunajske vojne, ko je bilo žensk 41 (66,1%) in moških 21 (33,9%), medtem ko srečamo v prvem obdobju 1594—1668 z majhnim absolutnim številom primerov (11) precej izenačeno spolno strukturo: pet moških (45,5%) in šest žensk (54,5%).

Teže ugotovljiva je **starostna struktura** krščencev, vendar lahko z gotovostjo sklepamo, da med njimi ni bilo starejših oseb. Tako ah drugače je starost opredeljiva pri 25 osebah ali dobri tretjini (34,2%). Pomenljivo je, da je med moškimi samo eden označen kot odrasel — *adultus* (Celje 1690). Pri drugih osebah moškega spola ni za določitev starosti bodisi nobene opore bodisi srečamo izraz deček (*puer, FJ-jnaB*) in/ah število let. Takih je pet: leta 1594 v Ljubljani deček iz Like, star 9 ah 10 let, leta 1686 prav tako deček v Ljubljani, dva sedemletnika (1651 v Ljubljani in 1687 v Kamniku) ter kot najstarejši 12- ali 13-letni fant, krščen v Marenberku (1687). Za preostalih 20 moških (76,9%) je mogoče reči, da so bih po večini otroci ah kvečjemu mladi

⁴¹ Vsa ugibanja, kako je Neuhausler dobil ta nemški priimek in na kateri kraj se nanaša, pojasni zapis o krstu istega dečka v jezuitskem letopisu (*puer Turcicus captus Vjvarim*). Madžarsko ime za Nove Zamky je namreč Ujvar. Mesto je bilo pod turško oblastjo od leta 1663 do 1685 in središče upravne enote *Eyalet-i Ujvar*. — V prevodu ljubljanskega jezuitskega letopisa, ki prav tako omenja Nikolajev krst, je govor o dečku iz Vivarina, kraj pa ostaja nerazrešen (Baraga (ur.): *Letopis ljubljanskega kolegija*, str. 348). Dolničarjeva ljubljanska kronika navaja nemško ime *Neuheisl* oz. *Neuheisel* (Semeniška knjižnica v Ljubljani, rkp. 11, fol. 18' in 19), kar je V. Steska poslovenil kot Novi Grad (Steska: Dolničarjeva ljubljanska kronika, str. 71). Prim. pravilno ugotovljeno ime: Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 298.

⁴² Těply: Vom J.os osmanischer, str. 57.

⁴³ Prim. Goleč: Pokrščeni »Turek«, str. 714, 717-718.

⁴⁴ Vsebinska oznaka Altararia ostaja odprta, čeprav so mi pri njenem razreševanju skušali pomagati kolegi iz Slovenije, Avstrije, Madžarske in Hrvaške.

⁴⁵ Prim. Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 295; Voje: *Slovenci pod pritiskom*, str. 124.

fantje. O tem, da bi postal kristjan še kot otrok, gre dvomiti pri Antonu Husiču iz Pobrežja v Beli krajini, ker ga svoboščinsko pismo iz leta 1707 v zvezi s krstom implicitno obravnava kot odraslega ali vsaj odraščajočega.⁴⁶ Več podatkov ali namigov na starost najdemo pri ženskah, in sicer pri dveh petinah — 19 od skupno 47 (40,4%). Med njimi je navedena ena sama odrasla mati (*mulier foemina*), ki so jo skupaj s 6-letno hčerko krstili v Ljubljani (1660).⁴⁷ Odrasla je bila tudi žena (*uxor*) turškega paše iz Novih Zámkov, krščena leta 1686 v ljubljanski stolnici, šest žensk pa je imelo navedbo *adulta*. Vsaj tri med njimi, vse krščene v Novem mestu, so bile potrjeno mlade, komaj dorasle *puella adulta* in *iam adulta* ena stara okoli 22 let (*adulta annorum circiter 22*).⁴⁸ Nekatero krščenko so morale biti še zelo majhne, tako dve dekletci (*duae Tunicae puellulae*), ki sta krst prejeli leta 1656 v Rajhenburgu, in kakšna štiri leta stara novomeška krščenska (*aetatis suae circiter 4 annorum*) leta 1689. Kot deklica (*puella*) je opredeljenih pet, vse v Ljubljani: 10-letna Ličanka iz Gračca (1594), »brezimna« deklica približno enake starosti (1627) in tri jezuitske krščenske (1685). Končno sta tu še dve »hčerki« (*filia*): v Cerknici krščeno dekletce je bilo ob krstu (1687) dano v pohčeritev plemiški botri (*in adoplivam dala est filiam*), drugo pa je prvi krščanski zakrament isto leto prejelo v Križevcih pri Ljutomeru. Da gre za otroke, bi lahko sklepali tudi iz navedb, da sta imeni staršev krščenca/krščenske neznani (*incognita, ignota*), kot je med letoma 1687 in 1694 navedeno pri šestih ženskah in štirih moških v Mariboru. A po drugi strani je imelo v Novem mestu (1690) neznane starše (*cuius párenles ignorantur*) odraslo dekle (*puella adulta*). Od dveh krščenk na gradu Mehovo pri Novem mestu (1686) morda ena, bržčas še zelo majhna, resnično ni poznala svojega muslimanskega imena (*Turcissa ignoto Túnico nominé*), kolikor ga ni pozabil krstitelj, ki je krst šele čez nekaj dni vpisal v novomeško krstno matico,⁴⁹ navedel pa je prvotno ime njene sokrščenke. V krstnih maticah je starost izražena s številom let pri sedmih krščencih,

tj. pri vsakem devetem (10,8%), ter pri dveh v drugih virih, skupaj za vsega devet oseb (12,3%). Najnižja izpričana starost je znašala okoli 4, najvišja pa okrog 22 let, obe pri ženskem spolu.

Krščevanje spreobrnjenecv ni bilo vsakdanji dogodek in se je od siceršnjih krstov razlikovalo že navzven, saj je moralo vsebovati **vzgojno-religi-ozno sporočilo**. V zvezi s tem so skrbno izbirali kraj krsta, botre in neredko tudi krščevalca. Tako se »turški krščenci« ločijo v matičnih knjigah od velike večine domačih — novorojencev zlasti po imenitnejših botrih. Prav tako ni naključje, da najdemo krste predvsem v mestnih in trških župnijah in le izjemoma v podeželskih. Zgovorna je ugotovitev, da so med dunajsko vojno v krstne matice ljubljanske stolne župnije vpisali 15 krščenih »Turkov«, v krstne matice veliko večje župnije Sv. Petra, ki je okrog in okrog obdajala malo mestno župnijo, pa niti enega, čeprav je stala šempetrska župnijska cerkev takorekoč pred mestnimi vrati.

Zdi se prej pravilo kot izjema, da je krst muslimanskega spreobrnjenca spremljal »spektakel«. Prvo takšno slovesnost srečamo leta 1627 v Ljubljani, ko je bilo »brezimno« turško dekle krščeno slovesno in v navzočnosti velikega števila ljudi (*solemniter in magna populi frequentia baptizata*). Gotovo ni šlo za naključje, da so za krstni dan izbrali 22. julij, god »grešnice« Marije Magdalene. Ustrezen poudarek krstu so dali krščevalca, generalni vikar ljubljanske škofije Adam Sontner, in oba botra, deželni upravitelj in maršal grof Auersperg in soproga kranjskega vicedoma. Ko so leta 1660 pri ljubljanskih jezuitih podelili krst ujetnici iz Dalmacije in njeni šestletni hčerki, kažejo v krstni matici na veličastnost dogodka samo imena botrov iz pomembnih plemiških rodbin Attems, Paradeiser in Apfalter ter ime krščevalca, pičenskega škofa in ljubljanskega prošta. Jezuitski letopis pa o istem krstu pravi, da so za to priložnost postavili v tamkajšnji cerkvi poseben oder in da sta bili ženski krščeni z največjo slovesnostjo v navzočnosti številnega ljudstva (*cum summa solennitate populice accursu*). Zaradi povečanega spreobračanja se je »pomp« pri tovrstnih dejanjih med dunajsko vojno gotovo nekoliko polegel, vsaj tam, kjer je bilo krščevanje »Turkov« pogostejše. Kolikšno pozornost zasluži krst, je postalo odvisno od »teže« krščene osebe. O tem je zgovoren ljubljanski jezuitski letopis, saj je leta 1685 le mimogrede navedel, da je neki pater krstil tri turške deklice, ujeete v vojni. Večje pozornosti je bil deležen turški deček, ujet v Novih Zámkih, ki so ga podarili ljubljanskemu škofu in ga je mestni župnik krstil v navzočnosti več duhovnikov v škofovi domači kapeli; o tem govori tudi krstna matica.

⁴⁶ Prim. Goleč: Pokrščeni »Turek«, str. 714, 717—718.

⁴⁷ Obe se pojavljata tako v krstni matici kot v jezuitskem letopisu.

⁴⁸ Kot odrasle so navedene ženske na Ptuj (1688), v Celju (1693, 1697) in Novem mestu (1687, 1690, 1693).

⁴⁹ Deklici sta bili krščeni 8. februarja, vpis v novomeški krstni matici pa je sledil z zamudo, med 14. in 18. februarjem. Grad Mehovo je sicer spadal k župniji Smihel pri Novem mestu, a se je mehovski vikar Mihael Mavsar iz neznanega razloga odločil za imatrikulacijo v krstno matico novomeške mestne župnije. Iz tega časa je sicer ohranjena tudi smihelska matica, v kateri ni »turških« krstov (KANM, šk. 64, št. 56, 11/12 1683-1707).

Jezuitski letopis pa takoj po omembi dečkovega krsta poudarja, da je bila soproga paše iz Novih Zámkov krščena »tokrat z večjo slovesnostjo; krstil jo je namreč sam prevzvišeni škof (v stolnici), botri pa so bili knezi Auerspergi«. O slovesnosti in množičnosti navzočih poročja zunaj Ljubljane vpis krsta turške deklice leta 1687 v Cerknici (*praesente magno concursu populi*), kjer je šlo za edini »turški« krst in je izbira krščevalca in botrov ustrezala lokalnim možnostim. Spreobrnjenko je slovesno (*solemnitef*) krstil domači župnik, naslovni prelat Črvič, botrovali pa so krajevni veljak »gospod« Obreza, »plemenita gospa« Logarjeva in baronica Coraduzzi, lastnica graščine Koča vas v sosednji loški župniji, ki je krščenka tudi pohčerila *itm adoplivam datd*). Iz istega leta imamo nazoren opis krstne slovesnosti 12- ali 13-letnega Abdula v samostanski cerkvi marenberških dominikank. Ne izvemo sicer ne za ime krščevalca ne za imena botrov, zato pa je kronist poudaril lepoto obreda (*mit schenen Zeremonieti*) in opažanje, kako pobožno se je deček držal v cerkvi, pri tem pa imel v eni roki križ in v drugi belo lilijo. Vse kaže, da tudi dvojni krst na Mehovem (1686) ni minil vsaj brez manjše slovesnosti, sodeč po tem, da so grofje Paradeiser na odmaknjeni grad povabili za botre barona in dve baronici.

Precejšen del »turških krščencev« se je glede na starost lahko odločil za krst sam, po svoji volji. Le pri najmlajših pred krstom ni bila **potrebna kateheza**, pri štirih ali šestletnih pa kvečjemu priučitev nekaj osnovnih molitvic. A zdi se lahko tudi, da stvari niso vedno potekale v takem zaporedju. »Turka« nedoločljive starosti, krščenega leta 1667 v Laškem, ki je že naslednji mesec tam tudi umrl, so namreč po besedah mrliške matice poučili o krščanstvu šele po krstu (*deinde in fide instrudus*). Krstne matice so glede kateheze nasploh manj zgovorne kakor denimo pri opisovanju okoliščin krsta ali dodeljevanju gosposkih nazivov botrom. Za moškega, krščenega leta 1664 v Ljubljani, matična knjiga preprosto navaja, da je bil spreobrnjen v katoliško vero (*iadfide calholicam conversuſ*), za cerkniško krščenko (1687) govori o spreobrnitvi »v našo vero iz mohamedanske sekte« (*adfide nos tram ex mahomelicha seda conversd*), o neki ženski na Ptuju (1692) pa pravi, da se je spreobrnila iz »turškega krivoverstva« (*conversa e perfidia Turcarurn*). O temeljiti poučitvi v katoliški veri lahko v maticah beremo samo v zapisu iz Novega mesta, nastalem izpod peresa kanonika in slovenskega pisatelja Matije Kastelca (1687): 22-letnica je bila *bene instructa in fide calholic*. Ni dvoma, da so se morali duhovniki več in bolj poglobljeno ukvarjati z odraslimi in odraščajočimi. Ljubljanski jezuitski leto-

pis leta 1686 poudarja, kako so soprogo turškega paše iz Novih Zámkov že prej poučevali drugje, nato je popoln pouk o verskih stvareh prejela od njihovega patra (*haec licet prius alibi, integre tomen a nos tro in rebus fidei ins truda fuit*). Ob njenem primeru si lahko tudi predstavljamo, kako dolgo je trajal pouk. Ker je trdnjava Nové Zámky padla šele 19. avgusta prejšnje leto 1685, paševa žena za katehezo ni imela prav veliko časa, razen če se ni v nikodemovski maniri seznanjala s krščanstvom že prej. Za njenega rojaka, dečka Nikolaja, krščenega malo pred njo prav tako v Ljubljani (21. aprila 1686), je zadoščal že osnovni pouk. Krstna matica pravi, da je bil predtem poučen o katekizmu (*praevia eruditione calhechismi christiani*), po jezuitskem letopisu pa ga je eden od jezuitov seznanil z osnovami vere (*instrudus est etiam a nostro in principiis fidei*). Precej splošna je vsebina zapisa v istem viru: tri »turške deklice«, zajete v vojni, je pred krstom o pravi veri poučeval eden od patrov (*in verafideper nostrum instrudaè*). Ni dvoma, da sta bili jezuitske verske vzgoje deležni tudi mati in hči, krščeni v njihovi cerkvi leta 1660. Za Ljubljano torej vidimo, da so imeli pri katehezi pomembno vlogo jezuiti, ki so bili sicer v tem pogledu zelo dejavni na Dunaju in Ogrskem.⁵⁰ Glede na razširjenost tovrstne dejavnosti pri dunajskih minofltih⁵¹ lahko domnevamo, da so se kot kateheti angažirali tudi minoriti na Ptuju.

Izbire botrov, kot je bilo že rečeno, niso prepuščali naključju. Kakor v velikih avstrijskih mestih⁵² so se za botrstvo tudi na Slovenskem radi odločali plemiči in pomembnejši meščani. Nekateri so bili zgolj povabljeni, drugi pa s krščenci tudi »poslovno« povezani kot njihovi gospodarji. Ne da bi se lotevali natančnega analiziranja botrov in boter, si oglejmo le nekaj glavnih značilnosti. Velika večina krščencev, znanih iz krstnih matic (54 ali 83,1%), je imela vsaj enega botra z »gosposkim« predikatom — od meščanov in gosposčinskih upraviteljev do visokega plemstva in cerkvenih dostojanstvenikov. »Gosposkih« botrov ne srečamo samo na Ptuju, a so bili med šestimi tamkajšnjimi botri zagotovo vsaj nekateri meščani, in pri edini krščenki v Šentjerneju, ki sta ji očitno botrovala kmečka človeka, čeprav v bližnji okolici ni manjkalo raznovrstnih gospodov; zdi se, kot bi jih »nadamješal« domači župnik baron Jurič. Brez »gosposkega« predikata so navedeni tudi botri šestih od skupno 16 mariborskih krščencev, vendar je v ne-

⁵⁰ Teply: Vom J.os osmanischer, str. 54, 57; prim. Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 298.

⁵¹ Teply: Vom J.os osmanischer, str. 57.

⁵² Prim. prav tam, str. 55-56; Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 298.

katerih mogoče prepoznati člane uglednih meščanskih rodbin.⁵³ Gledano v celoti so med botri prevladovali plemiči (okoli okoli 55%).⁵⁴ Več kot polovico jih je mogoče naštetih povsod razen v Križevcih in Mariboru ter v obeh prej omenjenih župnijah brez »gosposkih« botrov. V štirih župnijah s samo enim ali dvema »turškima« krščencema — v Rajhenburgu, Brežicah, Ribnici in Kamniku — so bih plemiškega stanu sploh vsi botri. Od župnij z več kot tremi krščenci odstopata ptujska brez plemiških botrov in mariborska, kjer je tak ali drugačen plemiški naslov imelo okoli dve petini botrov in boter. V Ljubljani sicer največ v maticah dokumentiranimi krsti (22) je bil delež plemiških botrov nasprotno zelo visok, približno tri četrtine.

Kranjska deželna prestolnica je v skladu s pričakovanji odstopala tudi po družbeni pomembnosti botrov. Med njimi so bili člani grofovskih rodbin Attems, Auersperg, Gallenberg, Strassoldo, Thurn in Wazenberg, nosilci visokih civilnih služb in njihove žene (deželni vicedom s soprogo — 1594, vicedomova soproga — 1627, deželni upravitelj in maršal — 1627, deželni upravitelj — 1668) ter cerkveni dostojanstveniki (z namestnikoma sta bila leta 1594 zastopana stiski opat in velesovska priorica, leta 1686 je botroval ljubljanski škof in 1691 starosta stolnih kanonikov). Medtem ko drugje le redko nalletimo na visoke cerkvene gospode (v Mariboru 1687 mestni župnik, v Celju 1693 župnik in savinjski arhidiakon) in od svetnih funkcionarjev samo na kranjskega deželnega upravitelja in nato deželnega upravnika grofa Gallenberga (1684 v Ribnici, 1687 v Kamniku),⁵⁵ pa poleg pravkar omenjenega grofa ne manjka drugih grofovskih botrov, in sicer iz rodbin Khisl in Tattenbach (Maribor), Thurn in Schratzenbach (Celje), Trilek (Ribnica), Auersperg (Rajhenburg), Traun (Brežice) in Wildenstein (Laško).

Kakor »navadnim« krščencem sta praviloma tudi »turškim« botrovala boter in botra. Le petkrat se je zgodilo, da sta bili ob moškem dve ženski botri (v Novem mestu 1689, 1690 in 1693, v Ribnici 1684 in Cerknici 1687),⁵⁶ in dvakrat samo dva moška brez žensk (na Ptujju 1690). Izjemoma, kadar je imel zadostno »težo«, je zadoščal en sam boter oziroma

botra, in sicer trikrat v Ljubljani (škof 1686, levit pri stolnici 1688 in grof Auersperg 1695 po namestniku) ter po enkrat v Mariboru (grofica Khisl 1687) in Kamniku (grof Gallenberg 1687).

Pozornost pritegne ljubljanska botra gospa Katarina Frančiška Pavlin (1691), najverjetneje meščanka, tudi sama turškega rodu (*etiam ex Turcica progenkprocreata*), zato ji vpis v matici namenja pomenljivo oznako *Neophyla*, tj. na novo rojena.⁵⁷ Njena vloga pri spreobrnitvi krščenke je bila dvojna: na eni strani jo je lahko bodrila in ji sama dajala zgled, na drugi strani pa je botrovanje spreobrnjenke bržčas veljalo za pomembno dejanje v očeh družbenega okolja. Ta primer ni osamljen, četudi je v matičnih knjigah edini neposredno dokumentiran. Drugega srečamo v Podzemlju v Beli krajini, kjer je med letoma 1694 in 1703 štirikrat botroval Anton Husič, za katerega je izpričano, da se je spreobrnil kot »nekrščansko rojeni Turek«.⁵⁸

Vsekakor so bili med botri gospodarji krščenec, vendar takšne povezave ni mogoče najti v virih, razen v dveh primerih. Ljubljanski škof Herberstein je leta 1686 botroval dečku iz Novih Zamkov, za katerega jezuitski letopis pravi, da ga je prejel kot darilo, po besedah Dolničarjeve kronike pa je šlo za škofovega »sužnja«. Druga je baronica Coraduzzi, ki je v Cerknici botrovala »mohamedanskemu« dekletu in ga hkrati pohčerila (1687), a ne vemo, ah sta že dodej živeli skupaj. Po I. Vojetu naj bi verjetno prav kranjski plemiči in duhovniki — botri odkupovali turške ujetnike.⁵⁹ V nekaterih primerih to gotovo drži, ni pa nikjer neposredno potrjeno. Ljubljanski kanonik Hren, ki je kupil deklico iz Like, tej ni šel za botra in prav tako ne križniški komtur Formentini dečku, ki ga je dobil v dar od bihaškega kapetana (oboje 1594). Tudi gospodar (*patronus*) krščenke iz Grlave pri Križevcih (1690) Mihael Cvetanič ni postal deklčin boter. Prav tako dvema ptujskima krščencema (1690) nista botrovala »gospoda« Matija Rudolf in Mihael Schmidt, pri katerih sta bila »Turka« (prej) v službi *ierant in servitiis apud.*)

V maticah razen v navedenih primerih ni izpričano, kako so posamezniki prihajali v roke svojih gospodarjev in kateri od botrov je bil njihov gospodar. Povedali smo vse, kar vpisi krstov v matičnih knjigah sploh razkrijejo o razmerju med krščencem in drugimi ob krstu navedenimi osebami. Samo za dva katehumena je torej izrecno rečeno, da sta bila

⁵³ Gte za botre s priimki Ruprecht, Schweighoffer, Pilgram in Schlosko (Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 301-302).

⁵⁴ Natančne številke ni mogoče navesti, saj pri nekaterih botrih ni jasno, ali so res spadali med nižje plemstvo, kot je soditi po navedenih predikatih.

⁵⁵ Gallenberg je po Valvasorju opravljal obe funkciji hkrati (Valvasor: *Die Ehre* IX, str. 77).

⁵⁶ V Novem mestu je druga ženska oseba dvakrat (1690 in 1693) označena zgolj kot navzoča (*adstans, adstante*).

⁵⁷ Prim. Voje: *Slovenci pod pritiskom*, str. 125; Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 300, 302.

⁵⁸ Goleč: Pokrščeni »Turek«, str. 714, 717, 718.

⁵⁹ Voje: *Slovenci pod pritiskom*, str. 125.

v službi, in za štiri, kdo so njihovi gospodarji. Iz drugih virov izvemo še za dvoje razmerij gospodar—podanik. Skoraj nobenega dvoma ni, da je bil gospodar sedemletnega dečka, sprejetega leta 1650 v jezuitsko začetno šolo, deželni glavar Volf Engelbert grof Auersperg, na čigar prošnjo je bil fant sprejet.⁶⁰ O življenjski poti Antona Husiča pa precej natanko govori svoboščinsko pismo njegovega zemljiškega gospoda Janeza Adama grofa Purgstalla, izdano leta 1707 v Podzemlju v Beli krajini.⁶¹

Samo štirikrat je v krstnih maticah zapisan kraj bivanja »turškega« krščenca: vas Grlava pri Križevcih (1690), (graščina) Mekinje (1687), trg Laško (1691) in graščina Laško (1699). Pri vseh je mogoče najti zvezo med krajem in vsaj enim od botrov. Nasprotno za druge katehumene ni mogoče z gotovostjo reči, ali so pred krstom in po njem živeli v župniji krsta. V Ljubljani ali Mariboru, kjer matice nedosledno navajajo le kraje bivanja krščencev zunaj mesta, bi, denimo, po tem načelu — *ex silentio* — vsi »turški« krščenci izvirali iz samega mesta. Dejansko pa so lahko tja prišli le na krstno svečanost in se potem s svojimi gospodarji vrnil domov, na katera od podeželskih gradov. Tako prakso kaže primer Ester Maksimilijane baronice Coraduzzi in njene krščenke oziroma pohčerjenke (1687). Krstni obred so v navzočnosti številnih ljudi slovesno opravili v Cerknici, čeprav je baronica živela v graščini Koča vas v sosednji župniji Lož. Izbira Cerknice za kraj krsta je imela lahko več vzrokov: morda je Coraduzzijeva svojo pohčerjenko, ki ji je bila krstna botra, tedaj v Cerknici šele dobila. Če pa jo je imela že dotlej — in to je bolj verjetno, so bile posredi potrjene tesne vezi med baronico in cerkniškim župnikom Gregorjem Črvičem⁶² in/ali zavedanje, da bo imela krstna slovesnost večjo težo v Cerknici, enem največjih slovenskih trgov, kakor v vasi Stari trg pri Ložu, kjer je imela sedež loška župnija.

Neredko so za »odrešenje Turkov« skrbno izbrali tudi **krščevalca**, a izbira med duhovniki seveda ni bila tolikšna kot pri botrih. V maticah tudi niso navedena vsa imena krstiteljev; ni jih pri ptujskih in brežiških krščencih ter pri prvih dveh ljubljanskih. V Ljubljani so preostalih 20 krščencev, vpisanih v matične knjige, po večini »obudili v novo življenje« člani stolnega kapitlja (14), med njimi trikrat prošt in enkrat kanonik-generalni vikar. Dvakrat (1660) je krst podelil pičenski škof, hkrati ljubljanski prošt, enkrat generalni vikar (1692),

nikoli pa škof ordinarij; ta je le enkrat nastopil kot boter (leta 1686 v dar dobljenemu dečku). Samo štirikrat so krščevanje zaupali zgolj vikarju stolne župnije (1688, 1691 in 1692) in enkrat (1668), pri krstnem obredu v jezuitski cerkvi, stiškemu prelatu. Iz jezuitskih virov je še znano, da je tri »turška« dekleta leta 1685 krstil eden njihovih patrov, sedemletnega dečka pa leta 1651 prej omenjeni pičenski škof. V mariborski župniji, drugi po številu znanih krstov (16), so se morah »turški« krščenci zadovoljiti z manj pomembnimi krstitelji, tako kot so jim v tem mestu redkeje botrovali plemiči. Krstila sta samo kaplan in »chori magister«, ker je bilo za tedanjega župnika Frančiška Garzarolhja značilno, da je krščevanje nasploh prepuščal kaplanom,⁶³ tako tudi takrat, ko je šel neki »Turkinji« sam za botra (1687). Nasprotno si je celjski opat, župnik in arhidiakon Andrej Graf »turške krste« pridržal zase, le enkrat je nalogo krstitelja prevzel kaplan, ker je Graf sam botroval (1693). »Pravičnejše« so si krste štirih novomeških »Turkov« porazdelih tamkajšnji duhovniki — prošt, dekan, kanonik in (navaden) duhovnik (*sacerdotem*). Edinemu kamniškemu krščencu je krst podelil ljubljanski prošt (1687), v vseh drugih župnijah, iz katerih poznamo enega ah dva krsta, pa so kot krstitelji navedeni domači župniki oziroma na Mehovem tamkajšnji vikar.

Krstnim obredom na rob povejmo, da je vpis krsta v matično knjigo včasih zamujal. Zaradi oddaljenosti od Novega mesta je razumljivo, da je mehovski vikar vpisal svoji krščenki s približno enotedensko zamudo (1686),⁶⁴ pri tem pa je nenavadno, da sta se znašli v matici sosednje župnije, in ne domače šmihelske. Z zamikom dobrih dveh tednov je med 17. in 20. januarjem 1684 nastal tudi zapis v ribniški krstni matici, potem ko naj bi krstni obred opravili že na novega leta dan (na Slovenskem najzgodnejši znani krst iz obdobja dunajske vojne). Zgovorno je tudi dejstvo, da je vpis krsta škofovega dečka Nikolaja v Ljubljani (1686) vpisan na samostojnem listku in naknadno uvezen v krstno matico.

Posebno obravnavo bi zahtevala **krstna imena** »Turkov«. Kot je za avstrijski prostor med dunajsko vojno ugotavljal K. Teply, so konvertitom največkrat dajali imena po botrih, svetniku, ki je gođoval na dan krsta, ah preprosto tedaj priljubljena imena, kakor Leopold (po tedanjem cesarju), Janez,

60 Prim. Der krainische I historiograph, str. 15.

61 Goleč: Pokrščeni »Turek«, str. 714.

62 Merku: *Slovenska plemiška pisma*, str. 10—11.

63 Mlinarič: Usoda turških ujetnikov, str. 302.

64 Vpisa imata datum 8. februar, nastala pa sta med 14. in 18. februarjem.

Ana ali Marija.⁶⁵ Nabor imen krščencev iz tega časa je za Maribor in Ljubljano (po Koblarju in brez dveh pozneje odkritih)⁶⁶ analiziral J. Mlinaric in kot priljubljena pri ženskah ugotovil imena Ana, Katarina, Marija in Marija Magdalena, pri moških pa Janez in Jožef. Njegove ugotovitve o imenih in pogostnosti dajanja več kot enega imena⁶⁷ se v znatni meri ujemajo s spoznanji za celoten nabor primerov po Sloveniji in za vse obravnavano obdobje 1594-1699.

Ce se omejimo na imena 65 krščencev v krstnih maticah, ki so torej merodajna (iz drugih virov so znana le tri imena), je v vpisih krstov navedenih 64 imen, tj. pri vseh krščencih razen (pomotoma) pri deklici, krščeni leta 1627 v Ljubljani. Zaradi poškodovane matične knjige ne poznamo krstnega imena ene od dveh rajhenburških krščenk (1656). Od skupno 63 ugotovljivih imen je bilo 36 ali blizu tri petine dvojnih (57,1%), dve trojni (3,2%) in le 25 ali slabi dve petini enojnih (39,7%). Glede na spol so razlike majhne: z enim imenom srečamo 9 moških (40,9%) in 16 žensk (39,0%), z dvema 12 moških (54,5%) in 24 žensk (58,5%) ter s tremi imeni enega moškega (4,5%) in eno žensko (2,4%). Dve krstni imeni, pri navadnih krščencih rezervirani za »gosposke« otroke (plemiške, meščanske, uradniške), sta bili torej pri »Turkih« precej vsakdanji, vendar ne zaradi »imenitnih« botrov, temveč zaradi pomena, ki ga je okolica pripisovala krstom spreobrnjenecv. Dvoje imen ni imel samo edini krščenev v Kamniku, na drugi strani pa ga je dobila edina krščenka v Šentjerneju, torej v kmečkem okolju, kjer sta bila tudi botra navadna človeka. Tri imena so podelili enemu krščencu v Ljubljani (1690) in eni krščenci v Mariboru (1692), ne da bi katehumena imela kakšne posebne botre. V teh dveh mestnih župnijah z daleč največ »turškimi« krščenci je bila praksa dajanja enega in več imen zelo različna. V Mariboru so prejeli eno ime le trije od 16 krščencev, v Ljubljani nasprotno več kot polovica (12 od 22). Eno ime je prevladovalo še na Ptujju (3 od 4 primerov), dvoje imen srečamo pri štirih od petih celjskih krščenkah, drugje je razmerje ob majhnem številu primerov (2 do 4) izenačeno (Mehovo, Novo mesto, Brežice, Križevci in Rajhenburg, kjer imena ene od dveh krščenk ne poznamo) ali pa je edini katehumen (razen v Kamniku) dobil dve imeni (Cerknica, Ribnica, Šentjernej). Zgodilo se je tudi, da so pri dveh hkrati

krščenih osebah prvi podelili dve imeni in drugi le eno: tako je leta 1660 dobila dve imeni mati in eno njena šestletna hči, enako pa je bilo še pri krstu dveh žensk na Mehovem (1686) in dveh moških na Ptujju (1690). O trdnih pravilih glede števila krstnih imen torej ne moremo govoriti, kakor tudi ne o njihovi izbiri.

Za Maribor in Ljubljano je J. Mlinaric ugotovil, da tu malodane niso upoštevali splošnega pravila o izbiri imena po bližnjem svetniku godovnjaku.⁶⁸ Enako lahko rečemo za druge župnije in za celotno obravnavano dobo.⁶⁹ Malo je tudi enakih imen, kot so jih imeli botri in botre, pri tem pa je treba upoštevati, da so bila nekatera imena že tako ali tako pogosta (Marija, Janez); najbolj izrazit primer posnemanja je iz Maribora, kjer je krščenka leta 1692 dobila po svoji meščanski botri vsa tri imena (Ana Marija Elizabeta).⁷⁰ Najpogostejša imena pri ženskah — samostojna ali skupaj z drugim imenom — so bila Marija (21-krat, od tega dve Mariji Magdalena), Katarina (10-krat), Ana (10-krat) in Elizabeta (5-krat), moška pa Janez (13-krat) ter po trikrat Jožef, Anton in Kristjan.⁷¹ Nobeno drugo moško in žensko ime ni zastopano več kot dvakrat. Najbolj razširjena so v tem času tudi na splošno veljala za zelo pogosta, razen Kristjana. S krstnima imenoma Kristjan (Ljubljana 1594, Maribor 1691, Laško 1699) in Kristina (Ljubljana 1594) so želeli poudariti, da je nekdanji nekristjan postal kristjan; to namreč sami imeni tudi pomenita.⁷² Zanimivo je, da sta se imenovala Kristjan ravno prvi in zadnji na Slovenskem evidentirani »turški« krščenev. Tu in tam bi našli še kakšno povezavo med imenom in okoljem. Deček Nikolaj, ki so ga leta 1686 krstili v ljubljanski škofijski kapeli, botroval pa mu je sam škof, je dobil ime po stolničnem zavetniku sv. Nikolaju oziroma Miklavžu. Med slovenskimi krščenci, vpisanimi v krstne matice, ni nobenega Leopolda, soimenjaka cesarja Leopolda I. (1657—1705), sicer priljubljenega imena za »turške« krščence dru-

⁶⁸ Prav tam.

⁶⁹ Na praznik svojega godovnega zavetnika ali dan prej so bili krščeni: v Mariboru Ana 25. julija 1689, v Celju Janez Gotlieb 24. junija 1690 (na dan sv. Janeza Krstnika) in Ana 25. julija 1693, v Laškem Janez Kristjan 27. decembra 1699 (na god sv. Janeza Iivangelista).

⁷⁰ Dve imeni, Ana in Marija, je dobila po botri še ena mariborska krščenka (1689), sicer pa po eno od imen botrov Karlota v Mariboru (1687), Lenart v Ljubljani (1689) in Maksimilijana v Cerknici (1687). Prim. Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 301.

⁷¹ Imeni enega Jožefa (Marenberk) in enega Antona (Bela krajina) nista znani iz matičnih knjig, temveč iz drugih virov.

⁷² Prim. Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 297, 301.

⁶⁵ Teply: Vom J.os osmanischer, str. 57.

⁶⁶ I. Voje je medtem (1972) opozoril še na tri krste v krstnih maticah, ki jih Koblar ni poznal (Voje: C) usodi turških, str. 259).

⁶⁷ Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 301.

god. Edinega Leopolda, z dvojnimi imeni Wolfgang Leopold, najdemo v drugih virih, in sicer pri sedemletnem dečku v Ljubljani (1651), krščenem še v času prejšnjega cesarja. Wolfgang (Volf) je bilo prvo ime njegovega zaščitnika deželnega glavarja grofa Auersperga.

Poznejše usode krščencev

Na posameznikovo življenjsko pot po krstu je vplivala cela vrsta dejavnikov. Med pomembnejšimi, če že ne odločilnimi so bili vezanost na gospodarja, mladost, tuje okolje, odrezanost od korenin, ločenost od svojcev, jezikovna in siceršnja drugačnost. Podelitev krsta se je v očeh krščevalcev in novega okolja vsekakor povezovala s pričakovanji, da se bo novi kristjan popolnoma integriral v družbo.

Neposrednih pričevanj o poznejših življenjskih poteh »turških« krščencev na Slovenskem je le peščica. Pri sklepanju o njih lahko tako največkrat izhajamo zgolj iz podatkov o krstu, ki smo jih že analizirali. Za splošno sliko pa so še kako uporabna spoznanja iz širšega avstrijskega prostora. Po K. Teplyju so bile krščencem teoretično odprte vse poti, vendar so bile na zahodu stanovske omejitve vneprimerno močnejše kot v Osmanski državi.⁷³ A prednostni položaj, ki ga je osebam obeh spolov omogočal krst, je vendarle odpiral široke možnosti za integracijo, vse do pridobitve visoke izobrazbe, kariere in celo plemiškega naslova.⁷⁴ Po Teplyjevem mnenju je sicer večina krščencev ostala skupaj s svojimi nekrščenimi tovariši v okviru (določenega) plemiškega doma. In pri tem se zlasti ni slabo godilo tistim, ki so za svoje gospode opravljali neposredne osebne službe.⁷⁵

Večina naj bi jih krščanstvo sprejela zgolj iz taktičnih razlogov, na kar med drugim kaže ravnanje številnih pokristjanjencev po karloškem miru (1699). Čeprav je mirovna pogodba omogočala vrnitev samo tistim turškim vojnimi ujetnikom, ki so ostali zvesti stari veri, se je želelo vrniti domov veliko krščenih »Turkov« in za dosego tega cilja so tvegali tudi pobeg.⁷⁶ V kolikšni meri je povedano veljalo za krščence v našem prostoru, lahko samo ugibamo, saj imamo o njih iz časa »post baptismam« komaj kak podatek. Med njihovimi željami in realnostjo je pogosto zijal velik prepad. Ni dvoma, da je sklenitev miru po dolgotrajni vojni

lahko spodbudila k premisleku in spremembi odločitve tudi tiste, ki so se prej zavestno odločili za prestop v krščanstvo. Vojni ujetniki v tujem okolju razumljivo negujejo misel na vrnitev in upanje šele sčasoma pojenja ali povsem ugasne. Zadnje je bilo značilno zlasti za najmlajše, ki so se prejšnjega življenja spominjali le medlo in so najlaže izgubili identiteto. Integracija je potekala tem bolj gladko, kolikor mlajši je bil človek in brez stika z rojaki oziroma sorodniki. Podeljevanje krsta posamič in mladost krščencev kažeta na ravnanje gospodarjev v tej smeri. Kot smo videli, je bila za vključitev v krščansko občestvo zelo pomembna kateheza in vsaj nekateri krščenci so postali še pred krstom resnično privrženi novi veri, tako kot vir opisuje marenberškega dečka Abdulo — Jožefa.

Pri spremljanju nadaljnjih usod krščencev predstavlja največjo oviro dejstvo, da krstne matice in tudi drugi viri ne navajajo priimka pri nikomer razen pri dveh moških. Prvi je Anton Husič v Beli krajini, ki je obdržal prvotni priimek, drugi pa v Ljubljani krščen Nikolaj Neuhäusler z na novo skovanim priimkom po kraju izvora oziroma zajetja. Analogije iz širšega avstrijskega prostora pričajo, da so se sledovi za krščenimi »Turki« neredko zabrisali s tem, ko je posameznik pozneje sprejel ali dobil drug, za novo okolje običajen priimek, in sicer pogosto po kraju bivanja ali preprosto priimek Türk.⁷⁷ Takšno težnjo v našem prostoru nakazuje dejstvo, da je omenjeni Anton Husič v vlogi krstnega botra enkrat naveden kot Anton Turek.⁷⁸

Viri o krstih praviloma ne navajajo niti tega, kje krščenec živi. Čigav podanik — rojenjak je posameznik postal in s tem posredno tudi, kje bi odtlej mogel prebivati, lahko sicer sklepamo glede na botre. Predvidevanja, da kraja krsta in bivanja nista bila vedna ista, je potrjeno vsaj v enem primeru, ki pa je prejkone model. Ester Maksimilijana baronica Coraduzzi, botra leta 1687 v Cerknici krščene deklice Regine Maksimilijane, je krščenka dobila v pohčeritev *in adoptivam data*) in jo odpeljala na svoj dom v graščini Koča vas v sosednji loški župniji. Pozneje jo omenja v petih v slovenščini napisanih pismih, namenjenih hčerki v Trst,⁷⁹ od katerih lahko približno datiramo le prvo pismo, nastalo sredi leta 1691.⁸⁰ V prvih dveh pismih svojo krščenko

⁷³ Teply: Vom Los osmanischer, str. 57.

⁷⁴ Goleč: Pokrščeni »Turek«, str. 718.

⁷⁹ Merku: Slovenska plemiška pisma, str. 30, 31, 64, 65, 74, 75, 86, 87, 98, 99, 105. - Merku je v seznamu oseb opozoril na vpis krsta in pohčeritve v cerkniški krstni matični knjigi, ne navaja pa vira (prav tam, str. 105).

⁸⁰ Glede na zaporedje pisem, ki ga je določil objavitelj, je to pismo (HMC/št. 2) nastalo po 7. juniju 1691; s tem da-

⁷³ Teply: Vom Los osmanischer, str. 58.

⁷⁴ Prav tam, str. 58-65.

⁷⁵ Prav tam, str. 58.

⁷⁶ Prav tam, str. 57, 65-72; prim. Mlinaric: Usoda turških ujetnikov, str. 296, 299.

imenuje Turkinja,⁸¹ v naslednjih pa Regina oziroma »moja Regina«. Pri tem je pomenljivo, da ji je dekle vsaj dvakrat pobegnilo (*»Mo/a Regina mi je spet proč tekla«*)⁸² in imelo občudovalca, ki ga baronica ni marala.⁸³ O Reginini nadaljnji usodi ni nič znanega. Morda je umrla še pred Coraduzzijevo,⁸⁴ se poročila ah odselila. V poročni in mrliški matični knjigi župnije Stari trg pri Ložu, ki se začenjata leta 1699, njenega imena ni najti.⁸⁵

Cerkniška krščenka Regina Maksimilijana je med 65 krščenci s slovenskega ozemlja, vpisanimi v krstne matice, edina, za katero imamo sploh kakršen koli podatek o življenju po krstu. Od osmih krščencev, ki jih poznamo (samo) iz drugih virov, ne iz krstnih matic, sta znani usodi dveh. Prvi je preživel krst za največ pet tednov, drugi za približno pol stoletja. Prvi je bil možki ah deček brez znanega imena, čigar smrt in pokop so julija 1667 vpisali v mrliško matično knjigo župnije Laško. V istem vpisu je tudi podatek o njegovem krstu 24. junija, tj. teden do pet tednov pred smrtjo. Neprijemno več vemo o drugem, Antonu Husiču, krščenem pred letom 1690 v Beli krajini in za zdaj na Slovenskem edinem krščencu, o katerem obstaja pričevanje, da se je naselil na kmečki posesti ter si ustvaril družino. Izviral je od nekod z današnjega mejnega ozemlja med Hrvaško in severozahodno Bosno in je po krstu služboval v ogulinski kaptaniji. Kot plačilo za dolgoletno zvesto službo v Vojni krajini mu je ogulinski kapetan Janez Adam grof Purgstall podelil hišo in zemljišča v trgu Pobrežje ob Kolpi in njegovi okolici, o čemer govori grofovo svoboščinsko pismo iz leta 1707. Anton Husič, v pobreških urbarjih imenovan »vojvoda«, je umrl med letoma 1737 in 1746, njegov primer pa je še posebej zanimiv, ker sta se Husičev rod in priimek na delu njegove posesti pri Pobrežju ohranila vse do danes, tj. več kot tri stoletja.⁸⁶

tumom je datirano prejšnje (HMC/št. 1). V njem omenja Coraduzzijeva dogodek na dan sv. Filipa in Jakoba (3. maj), njeno peto pismo (HMC/št. 5) pa nosi datum 6. september 1691 (v objavi je pomota: 6. oktober; prim. faksimile). Merku: *Slovenska plemiška pisma*, str. 28, 29, 30, 31, 40, 41, faksimile HMC/št. 5.

⁸¹ Prav tam, str. 30, 31, 64, 65.

⁸² Prav tam, str. 74, 75.

⁸³ Prav tam, str. 86, 87.

⁸⁴ Mrliška matična knjiga starotrške župnije se začenja leta 1699, a pokopa baronice Coraduzzi v njej ni. J. Kebe sicer sodi, da je umrla okoli leta 1699 (Kebe: *Loška dolina*, str. 305).

⁸⁵ NŠAL, ŽA Stan trg pri Ložu, P 1699-1783, M 1699-1760.

⁸⁶ Goleč: Pokrščem »Turek«, str. 714, 716, 720, 724-725.

Pri vseh treh zgornjih primerih gre za naključna odkritja. Nasprotno niso obrodili nikakršnih sadov poskusi izsleditve drugih krščencev. Kot rečeno, je pri tem poglavitna ovira dejstvo, da nihče razen enega nima priimka, poleg tega pa obstaja precejšnja verjetnost, da niso ostali v kraju krsta. Plemiški botri, v katerih lahko predvidimo njihove gospodarje, so jih iz Ljubljane, Maribora in drugih krajev odpeljali na svoje posesti, tako kot baronica Coraduzzi svojo pohčerjenko Regino. Mobilnost »turških« krščencev potrjujejo tudi obe na Slovenskem poročeni »Turkinji«. »Iz Turčije pripeljana Katarina« (*Catharina ex Turcia adducta*), ki se je leta 1697 v Šentjerneju omožila z Adamom Medletom iz podgorjanske vasi Cerov Log,⁸⁷ sodeč po takojšnjih krstnih maticah od leta 1688 dalje ni bila krščena v šentjernejski župniji niti se ji tam po poroki niso rojevali otroci.⁸⁸ Druga omožena »Turkinja« se je imenovala »gospa« Katarina Frančiška Pavlin, izpričana pa je leta 1691 v Ljubljani kot krstna botra »turški« krščenki. Vpis krsta jo imenuje »na novo rojena, prav tako turškega rodu« (*Neophyla I..Jetiarn ex Turcica progenie procreata*), vendar v ljubljanskih krstnih maticah njenega krsta ni najti. Lahko bi bila sicer ena od treh turških deklic, ki jih je leta 1685 krstil jezuitski pater in katerih imen ne poznamo, a v takem primeru bi se morala omožiti zelo mlada, da bi bila šest let pozneje že »gospa«. Prav tako ni izključeno, da gre za vnovič poročeno ženo turškega paše iz Novih Zamkov. Ker je kot botra označena z gosposkim predikatom (*domina*), je najverjetneje postala soproga meščana, vendar je v ljubljanskih matičnih knjigah ne najdemo ne kot nevesto ne kot mater.⁸⁹

Poročne in mrliške matične knjige bi verjetno razkrile še kakšnega neznanega krščenega osman-

⁸⁷ Župnijski urad Šentjernej, P 1694-1697, s. p., 18. 2. 1697: »Copulatus est Adamus Medle cum Catharina ex Turcia adducta praemissis omnibus requisitis juxta ritum sanctae matris ecclesiae, testibus Jenshe Wratkouiz et Jenshe Vouk cx Zeroulogk.«

⁸⁸ Prav tam, R 1698-1729. - Katarina ne more biti identična z edino znano šentjernejsko »turško« krščenko Ano Hlizabetho, krščeno 22. avgusta 1688. Če je bila krščena v Šentjerneju, se je to zgodilo pred 17. avgustom 1688, ko se po dolgotrajni vzeli 44 let začenja druga ohranjena krstna matica te župnije.

⁸⁹ Hdina Katarina, poročena Pavlin, je bila Katarina Kolan (*Colankhin*), ki se je 28. februarja 1666 omožila s Primožem Pavlinom. V krstnih maticah ni njunih otrok in tudi nobena mati s priimkom Pavlin ni mogla biti naša Frančiška Katarina. Njeno ime se ne pojavi niti pri nevestah, omoženih s Pavlini v župniji Ljubljana-Sv. Peter. — NŠAL, Ljubljana-Sv. Nikolaj, P 1651-1682, P 1682-1718; Ind R 1653-1692, Ind R 1692-1740; Ljubljana-Sv. Peter, Ind P 1635-1789.

skega podanika. Najbrž bi v njih našli tudi poroko ali smrt katerega že znanih, če bi bili seveda vpisi dovolj zgovorni glede izvora mladoporočencev oziroma umrlega. Po K. Teplyju bi bili ti podatki bržkone nujno vpisani pri sklenitvah zakonskih zvez, ne pa vselej pri umrlih. Nadaljnja pričevanja o krščencih ponujajo tudi sodni spisi.⁹⁰ Možnosti za najdbe so torej še odprte, bodisi naključne bodisi kot rezultat potrpežljivega zamudnega iskanja.

Za zdaj se je iskanje znanih krščencev omejilo le na ljubljanske poročne knjige in na obe osebi s priimkom, Frančiško Katarino poročeno Pavlin in Nikolaja Neuhauslerja (*Neiheiski*), ki ga v matičnih knjigah nisem našel ne kot mladoporočenca ne kot očeta. Kot rečeno, bi krščeni »Turki« lahko dobili oziroma privzeli priimek Turk, vendar niti enega od enajstih ljubljanskih »turških« krščencev pozneje ni mogoče z gotovostjo identificirati med očeti s tem ali podobnim priimkom. Komajda si je, denimo, moč predstavljati, da bi bil Janez Kristijan iz Like, krščen pri devetih ali desetih letih leta 1594, identičen z Janezom Turkom (Turk, Turek) iz Krakovega, ki so se mu otroci rojevali od leta 1628 do 1644, ko bi bilo liškemu krščencu od 43 do 60 let.⁹¹ Prej bi bil lahko Janez Jakob, krščen leta 1668, izpričan 25 let pozneje kot oče krščenke in imenovan Jakob Turčič.⁹²

O nadaljnji življenjski poti krščencev in krščenk izvemo tako še največ posredno iz zapisov o njihovih krstih. Najzgovornejša so imena botrov, kar poleg baronice Coraduzzi (Cerknica 1687) potrjuje ime ljubljanskega škofa Sigmunda Krištofa grofa Herbersteina leto prej v Ljubljani. Škof je šel po besedah krstne matice za botra turškemu dečku Nikolaju Neuhauslerju (iz Novih Zámkov), krščenemu v škofijski kapeli. Dva druga sodobna vira o tem dejanju pa pravita, da je bila povezava med krščencem in botrom še trdnejša. Kot poročila jezuitski letopis, so dečka škofu podarili (*celsissimo principi ordinario dono dalas*), medtem ko je šlo po Dolničarjevi kroniki za »škofovega turškega sužnja« z imenom Ali *ider bischoffliche Türkhische sdaff Ali genand*). Kakšne službe je Nikolaj opravljal, ko oziroma če je odrasel, ne vemo. Tako kot ga pozneje ne najdemo med ljubljanskimi ženini in očeti tamkajšnjih krščencev, ga ni niti med študenti jezuitske gimnazije.⁹³ Prav tako za zdaj ni bilo mogoče ugotoviti, kako daleč je prišel z učenjem Wolfgang Leopold, ki je kot sedemletnik leta 1650, še pred

krstom, začel v Ljubljani obiskovati začetno jezuitsko šolo (*parvam scholam*). Pomenljiv je podatek, da so ga v šolo vzeli na prošnjo deželnega glavarja Volfa Engelberta grofa Auersperga. Tudi o Wolfgangu Leopoldu jezuitski gimnazijski sezname molčijo,⁹⁴ morda samo zato, ker je bil zunanji študent, ki ni prebival v konviktu niti ni užival sredstev katerega od alumnatov. Tako Wolfgang Leopold kot Nikolaj Neuhausler sta bila »privilegirana« krščenca in bi lahko postala šolana človeka, morda duhovnika ali redovnika.⁹⁵ Nemara je bila življenjska pot nunske gojenke ali redovnice namenjena desetletni deklici iz Like, ki jo je leta 1594 odkupil poznejši ljubljanski škof Tomaž Hren, tedaj še kanonik.⁹⁶

Na koncu kaže opozoriti še na pojav, za katerega doslej nismo imeli potrditve v virih, tj. na naselitev krščenca na kmečki posesti. Dejstvi, da je belokranjski katehumen Anton Husič ohranil priimek in postal podložnik, utrujeta v literaturi izražene domneve, po katerih izvirajo od koloniziranih turških vojnih ujetnikov tudi nekateri muslimansko zveneči patronimiki, ki so se deloma do danes ohranili na južnem Štajerskem, v Prekmurju in drugod na Slovenskem, npr. Murat, Mustafa, Beg, Hasan in drugi.⁹⁷ O tem bi bile potrebne natančne mikroraziskave za vsak primer posebej, a bi glede na majhno povednost in strukturo razpoložljivih virov komaj katera dala zanesljive ugotovitve. Za priimek Murat lahko potrdimo, da živi v Prlekiji še iz časa pred dunajsko vojno, saj je bil v osemdesetih in devetdesetih letih 17. stoletja v župnijah Ljutomer in Sv. Jurij ob Ščavnici že precej razširjen.⁹⁸ Toda, kot je opozoril že I. Voje, je pri Muratu mogoča tudi etimologija, ki nima nobene zveze z enakim muslimanskim osebnim imenom.⁹⁹ Presojanje etničnega izvora nosilcev zgolj na podlagi priimka zahteva seveda še posebno previd-

⁹⁴ Prim. prav tam.

⁹⁵ O turških krščencih duhovnikih in redovnikih prim. Teply: Vom J.os osmanischer, str. 63. - Nikolaj Neuhausler sodeč po ordinacijskih zapisnikih ljubljanske škofije ni postal njen duhovnik, prav tako pa ni med posvečenimi duhovniki nobenega Nikolaja ali Wolfganga Leopolda s priimkom Turk (NSAL SAJ./Zapuščine, Franc Pokom, fasc. 383/2, Ordinacijski zapisnik 1577-1824).

⁹⁶ O gojenkah pri različnih ženskih redovih prim. Teply, Vom J.os osmanischer, str. 63.

⁹⁷ Prim. Mal: *Uskočke seobe*, str. 83; Voje: *Slovenci pod pritiskom*, str. 138; Mlinarič: *Usoda turških ujetnikov*, str. 290.

⁹⁸ Npr. NSAM, Matične knjige, Sv. Jurij ob Ščavnici, R 1682-1701, pag. 54 (26. 1. 1685), 186 (8. 3. 1692); prav tam, Ljutomer, R 1687-1703, s. p. (1. 6. 1690, 30. 9. 1696, 23. 12. 1697).

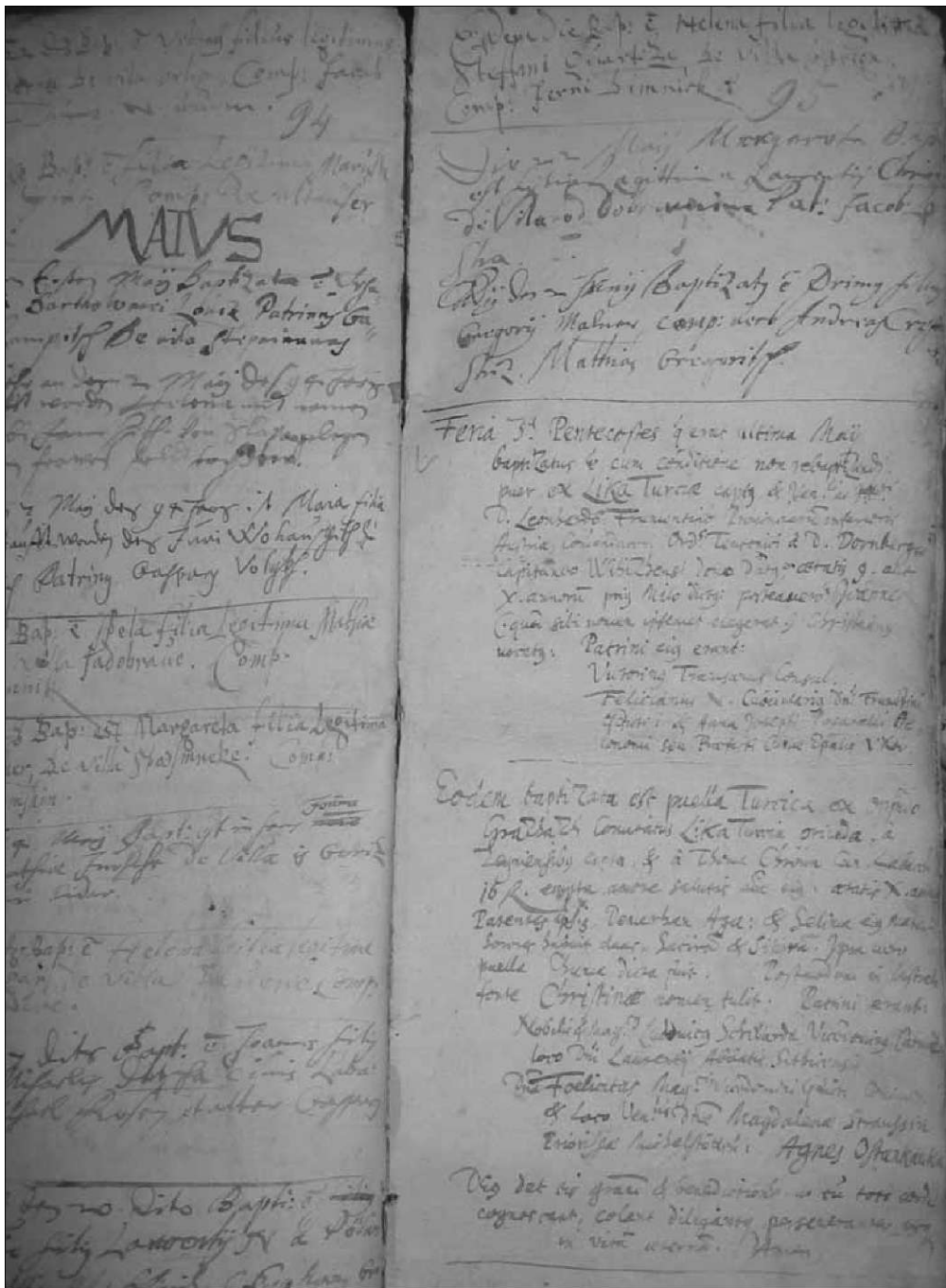
⁹⁹ Voje: *Slovenci pod pritiskom*, str. 138.

⁹⁰ Teply: Vom J.os osmanischer, str. 57.

⁹¹ NSAL, ŽA Ljubljana-Sv. Nikolaj, Ind R 1588-1621, Ind R 1621-1653.

⁹² Prav tam, Ind R 1692-1740.

⁹³ Prim. Črnivec: *ljubljski klasiki*.

I-pisci pivih dveh-gnanih krstov na Slovenskem v ljubljanski krstni matici ^ datumom 31. maj 1594 (rokopis Tomaža)

nost.¹⁰⁰ Odveč je poudarjati, kaj vse lahko, denimo,

100 priimek Šalamun (od Sulejman?), ki ga med možnimi priimki muslimanskih kolonistov navaja Mal (*Uskočke soehe*, str. 83), za njim pa Voje (*Slovenci pod pritiskom*, str. 138) in Mlinaric (*Usoda turških ujetnikov*, str. 290), je vsekakor nastal iz starozaveznega Salomona in je na Slovenskem avtohton. Antona Aškerc, ki je svoj priimek izvajal iz arabsko-turške besede *askar* (vojak, junak) in rad poudarjal svoj orientalski izvor, je hudo razburila povsem drugačna

pomeni etnonim Turk, na Slovenskem eden najbolj razširjenih priimkov: od begunca pred Turki vse do vzdevka, pridobljenega zaradi osebnostnih potez (podobno kot Judež), komaj kateri Turk pa je dobil priimek po verski, kaj šele po etnični pripadnosti."¹⁰¹

Pleteršnikova razlaga leksema aškerc (Boršnik Skerlak: *jlskerc*, str. 7).
101 priim. Teplv: *Vom J.os osmaniseher*, str. 57.

Priloga

Krsti muslimanov 1594—1699 — objava virov¹⁰²

A) Vpisi krstov v krstnih matičnih knjigah

LJUBLJANA (22)

NSAL, ZA Ljubljana-Sv. Nikolaj

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	31. 5. 1594	R1588-1607, pag. 95	Feria 3 ^a pentecostes, quae erat ultima maii, baptizatus est cum conditione non rebaptizandi puer ex Lika Turciae captus et venerabili ac illustri domino Leonardo Frumentino, provinciarum Inferioris Austriae commendatori ordinis teutonici a domino Dornbergio, capitaneo Wihizhensi, dono datus, aetatis 9 aut X annorum, prius Milo dictus , postea vero Joannes (quod sibi nomen ipsemet elegerat) Christianus vocatus . Patrini eius erant: Victorinus Trauisanus consul, Felicianus N. cubicularius domini Frumentini praedicti et Anna Josephi Posarelli oeconomus seu praefecti curiae episcopalis uxor.
2	31. 5. 1594	R1588-1607, pag. 95	Eodem baptizata est puella Turcica ex oppido Grazhazh Comitatus Lika Turciae oriunda, a Zegniensibus capta et a Thoma Chrönn ¹⁰³ canonico Labacensi 16 fl empta amore salutis animae eius, aetatis X annorum. Parentes ipsius Demerhan Aga et Selima eius Mater, sorores habuit duas, Saciram ac Sikiram . Ipsa vero puella Chuma dicta fuit. Postmodum in lustrali fonte Christinae nomen tulit . Patrini erant: nobilis et magnificus Ludouicus Swarda vicedominus Carniae loco domini Laurentii abbatis Sithicensis, domina Foelicitas magnifici vicedomini praedicti conjux et loco venerabilis dominae Magdalенаe Straussin priorissae Michelstöttensis Agnes Oftankauka. Deus det eis gratiam et benedictionem, ut cum toto corde cognoscant, colant diligentque perseveranter usque in vitam aeternam. Amen.
3	22. 7. 1627	R1626-1631, pag. 57	Anno 1627. Puellam annorum circiter 10 e Turcia per parentem huc Labacum adducta , festivo autem sanctae Mariae Magdalенаe, quae fuit 22 iulii, solemniter in magna populi frequentia baptizata per reverendum admodum dominum dominum Adamum Sontnerum, canonicum et ordinarium ecclesiasten cathedralis ecclesiae Labacensis sanctae sedis apostolicae protonotarium ac in spiritualibus vicarium generalem. Patrini fuit illustrissimus dominus dominus vicecapitaneus et Carniolae marschalis etc. Teodoricus ab Auersperg, patrini illustrissima domina Sidonia illustrissimi Octavii ¹⁰⁴ Carniolae vicedomini coniux. Laus DEO.

¹⁰² Transkripcija se v glavnem ravna po Priporočilih za izdajanje zgodnjenovoveških besedil (1 lančič: *Konstitucije klaris*, str. 365-392). Za jezikovni pregled transkripcije se iskreno zahvaljujem mag. Francetu Baragi.

¹⁰³ Oba krsta 31. maja 1594 je v krstno matico vpisal kanonik, poznejši škof Tomaž Hren; to razkriva njegov rokopis na pag. 132 iste knjige, kjer govori o sebi v prvi osebi.

¹⁰⁴ Oktavij grof Panizol (Valvasor: *Die Ehre* IX, str. 82).

4 in 5	15. 8. 1660	R1653-1664, pag. 253	Decima quinta mensis euisdem, anno ut supra, baptizata est mulier quaedam Turca in templo societads Jesu, quae a quodam milite christiano Dalmata capta in expugnatione urbis Cliw et huc adducta una cum filiola sexenni . In baptismo nomen adepta est mater Maria Magdalena, filia vero Catharina , patrinis matris illustrissimo domino barone Joanne de Areyzaga colonelo etc. et ulus tris sima comitissa Maria Agnete de Athemis, filiae vero Gerardo Erthelmon et illustrissima domina Maximilla Paradeiserin libera baronissa nata Abfalterin, babtizavit illustrissimus et reverendissimus Dei grada episcopus Petinensis huius inclitae provinciae deputatus Franciscus Maximilianus Vaccani [?] de San Passo nec non cathedralis ecclesiae praepositus Labacensis.
6	29. 12. 1664	R1664-1669, pag. 5	29 decembris. Baptizatus est Turca, ad fidem catholicam conversus, nomine Joannes , cuius fuerunt patrini illustrissimus dominus dominus Georgius Sigismundus Caziainer über baro et illustrissima domina Maximilla Paradeiserin nata Apffaltrarin, baptizavit vero perillustris ac reverendissimus dominus dominus Marcus Rosed sacrae theologiae doctor prothonotarius apostolicus, canonicus nec non parochus Labacensis etc.
7	15. 8. 1668	R1664-1669, pag. 139	Die 15. huius currentis baptizatus est in templo societatis Jesu per reverendum praelatum Sitdcensem Turca natus in confiniis nomine Joannes Jacobus patrinis levandbus illustrissimo domino domino Joanne Herbardo Kazianer de Kazenstein Carnioliae landtsverweser et illustrissima comitissa Anna Maria a Turri nata comitissa ab Attimis.
8	22. 6. 1684	R1678-1686, pag. 270	22 ^a huius baptizata est Maria Theresia mahomethana Turca per illustrissimum ac reverendissimum dominum dominum Octavium Bucelleni praepositum hberum baronem, levantibus excellentissimo domino domino Georgio Sigismundo comité de Gallenberg et illustrissima domina domina Maria Elisabetha comitissa ab Auersperg.
9	21. 4. 1686	R1678-1686, uvezen listek na pag. 355— 356.	21. aprilis anno 1686 puer Turca Nicolaus Neüheisler est baptizatus in capella episcopali praevia eruditione cathechismi christiani, levante ipso reverendissimo ac celsissimo principe Sigismundo Christophoro episcopo Labacensi per reverendissimum dominum parochum et canonicum Labacensem Georgium Betstain, assistentibus suis vicariis ceteraque clerisatione.
10	21. 9. 1688	R1686-1692, pag. 64	21. huius baptizavit idem qui supra [Lucas Jambfhikh Vicarius loci] ¹⁰⁵ de Turcica progenie natum, qui nominatus est Antonius Lucas , cuius patrinus multum reverendus dominus magister Lucas Calcedonius cathedralis ecclesiae Labacensis levita sancti Nicolai.
11	11.4. 1689	R1686-1692, pag. 85	11. huius baptizatus est ex Turcica progenie Joannes Leonardus , cuius patrinus fuit illustrissimus dominus Leonardus Fabianizh cum illustrissima domina Cordula Ignatia Bussetin nata Fabianitshin per reverendissimum dominum Georgium Wetstain canonicum et parochum Labacensem.

¹⁰⁵ Ime krščevalca je navedeno pri prejšnjem vpisu 19. 9. 1688.

12	18. 5. 1689	R1686-1692, pag. 87	18. huius baptizavit reverendissimus dominus canonicus et parochus Labacensis Georgius Wethstein ex Turcica progenie procreatum nomine Josephum . Patrini fuerunt illustrissimus dominus Adamus Leopoldus comes a Strasoldo et illustrissima domina Maria Leonora comitisa a Wazenberg nata comitisa a Strasoldo.
13	17. 1. 1690	R1686-1692, pag. 104	17. ianuarii 1690 baptizavit reverendissimus dominus Georgius Wetstain canonicus et parochus loci ex Turcica progenie Mariam Constantiam , cuius patrini fuere dominus Christopherus Haymon et nobilis domina Maria Vrsula Schiffrerin.
14	4. 4. 1690	R1686-1692, pag. 113	4. huius baptizavit reverendissimus dominus Georgius Wethstein canonicus et parochus loci etc. Antonium Ignatium Felicem ex Turcica progenie procreatum . Patrini fuere generosus dominus Joannes a Jureneg et generosa Domicella Maria Eua a Jurenekin.
15	21. 5. 1691	R1686-1692, pag. 150	Die 21. baptizavit reverendissimus dominus Georgius Wetstain canonicus et parochus loci Yrsulam ex Turcica progenie proereatam , levantibus patrinis reverendissimo domino Joanne Pikhi seniore canonico etc. etc. et domina Catharina Francisca Neophyta Paulinin etiam ex Turcica progenie proereata
16	5. 6. 1691	R1686-1692, pag. 151	Die 5. iunii 1691 baptizavit reverendissimus dominus Georgius Wethstain parochus et canonicus Labacensis etc. Catharinam ex Turcica progenie , levantibus patrinis illustrissimo domino Carolo Josepho de Coppinis etc. etc. et eius domina consorte Anna Susanna de Coppinis.
17	5. 6. 1691	R1686-1692, pag. 151	Die eadem baptizavit idem reverendissimus dominus parochus ut supra Catharinam ex Turcica progenie . Patrini fuere generosus dominus Joannes Hernie et nobilis domina Anna Susanna de Georjin.
18	8. 7. 1691	R1686-1692, pag. 153	8. huius baptizavit Lucas Jambschikh Joannem Henricum ex Turcica progenie procreatum . Patrini fuere perillustris et excellentissimus dominus Joannes Paulus Qualliza phisicus provinciae inclitae et perillustris domina Maria Elisabeth a Widerkerin.
19	14. 10. 1691	R1686-1692, pag. 162	14. huius baptizavit Lucas Jambshikh ex Turcica progenie proereatam modo nomine Margaretham . Patrini fuere dominus Matthias Andreiz et Apollonia Dernoufhikin.
20	11. 2. 1692	R1686-1692, pag. 173	Die 11. huius baptizavit reverendissimus dominus Joannes Antonius Thalnitsher vicarius generalis etc. etc. Josephum ex Turcica progenie procreatum . Patrini fuere generosus dominus Petrus Brumati et generosa domina Maria Joanna Moserin.
21	28. 2. 1692	R1686-1692, pag. 176	28. baptizavit Sebastianus Trojer vicarius Barbaram ex Turcica progenie proereatam . Patrini fuere generosus dominus Jacobus Shell et virgo Anna Maria Lauin.
22	22. 2. 1695	R1692-1699, pag. 76	22. baptizavit reverendissimus dominus Georgius Wetstain Matthiam ex Turcica progenie procreatum , adstante patrino illustrissimo et excellentissimo domino Francisco Carolo comitē von Auersperg generali Carolostadiensis, cuius substitutos fuit generosus dominus Petrus Wrumati.

MARIBOR (16)

NSAM, Matične knjige, Maribor-Sv. Janez Krstnik; objava: Mlinaric, *Gradivo za zgodovino Maribora (= GZM)*.

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	14. 2. 1687	R1683-1700, pag. 356; GZM XXXV-50	Die 14. baptizatus est Joannes Josephus ex Saracenis parentibus natus , quorum nomina incognita. Patrinus dominus Joannes Loizendorffer et Rosina Puecherin. Magister Vrbanus Jamnikar capellanus.
2	17. 5. 1687	R1683-1700, pag. 364; GZM XXV-54	Die 17. baptizata est Maria Magdalena ex Saracenis parentibus nata , quorum nomina ignota. Patrini faerunt reverendissimus dominus doctor Franciscus Garzarolli parochus et decanus Marpurgensis et domina Euphemia Penischin. Clemens Scarianz chori magister.
3	3. 11. 1687	R1683-1700, pag. 376; GZM XXV-59	Die 3. baptizata est Maria Carlotta ex Saracenis parentibus nata , quorum nomina ignota. Patrina fait illustrissima domina comitissa Polixena Carlotta a Kislin. Clemens Scarianz chori magister.
4	17. 10. 1688	R1683-1700, pag. 410; GZM XXV-72	Die 17. baptizatus est Jacobus ex Saracenis parentibus natus , quorum nomina ignota. Patrini faerunt illustrissimus dominus dominus comes Jacobus Kisl cum coniuge sua illustrissima domina Carlotta Polixena. Clemens Scarianz chori magister.
5	20. 11. 1688	R1683-1700, pag. 415; GZM XXV-74	Die 20. baptizata est Maria Eleonora ex Saracenis parentibus nata , quorum nomina ignota. Patrini faerunt illustrissimus dominus comes Jacobus Kisl et illustrissima domina sua coniuge Carlotta Polixena. Clemens Scarianz chori magister.
6	8. 12. 1688	R1683-1700, pag. 418; GZM XXV-75	Die 8. baptizatus est ex Saracenis Joannes Carolus , cuius patrini fuerunt illustrissimus dominus comes Jacobus a Kisel colonello etc. etc., cui vices egit Joannes Caspar Rissar, et illustrissima domina comitissa Kislin eius coniunx. Magister Vrbanus Jamnikar capellanus.
7	14. 6. 1689	R1683-1700, pag. 433; GZM XXV-81	Die 14. baptizata est ex Saracenis Anna Maria , cuius patrini faerunt Joannes Michael Henzar et domina Anna Maria Valesin. Magister Vrbanus Jamnikar capellanus.
8	14. 6. 1689	R1683-1700, pag. 433; GZM XXV-81	Eodem baptizata est item ex Saracenis Maria Elisabet Patrini faerunt Leopoldus Schueikoffer et Kunigundis Schloskin. Idem qui supra.
9	14. 6. 1689	R1683-1700, pag. 433; GZM XXV-81	Eodem baptizata est Anna Catharina ex Saracenis . Patrini faerunt Franciscus Dornberger et Maria Elisabet Pilgramin. Idem qui supra.
10	25. 7. 1689	R1683-1700, pag. 435; GZM XXV-82	Die 25. baptizata est Anna Catharina ex Saracenis parentibus nata . Patrini faerunt nobilis ac generosus dominus Joannes Melchior Reinier cum domina coniuge Catharina. Clemens Scarianz chori magister.

11	18. 6. 1690	R1683-1700, pag. 466; GZM XXV-95	Die 18. baptizatus est Joannes ex Saracenis parentibus natus , quorum nomina ignota. Patrini fuere Adamus Nagele et Elisabeth Ruprechtin. Clemens Scarianz chori magister.
12	25. 2. 1691	R1683-1700, pag. 493, GZM XXV-104	Die 25. baptizatus est Stephanus Christianus ex Saracenis parentibus natus . Patrini fuerunt Joannes Maximilianus Wisler et [...], ¹⁰⁶ quorum vices egerunt Laurentius ... cum coniuge sua Anna. Clemens Scarianz chori magister.
13	13. 1. 1692	R1683-1700, pag. 527; GZM XXV-115	Die 13. baptizata est Catharina ex Saracenis parentibus nata , quorum nomina ignota. Patrini fuerunt Joannes Tratinig et Vrsula Wazmanin. Clemens Scarianz chori magister.
14	14. 1. 1692	R1683-1700, pag. 528; G / M XXV 115	Die 14. baptizata est Anna Maria Elisabeth ex Saracenis parentibus nata , quorum nomina ignota. Patrini Joannes Georgius Ottman et Anna Maria Elisabetha Sturzerin. Clemens Scarianz chori magister.
15	18. 3. 1693	R1683-1700, pag. 571; GZM XXV-131	Die 18. huius baptizatus est Joannes Tobias ex Saracenis parentibus , quorum nomina ignota, natus. Patrini fuerunt nobilis dominus Joannes Bartholomaeus Canal et Eleonora Penitschin. Clemens Scarianz chori magister.
16	16. 9. 1694	R1683-1700, pag. 619; GZM XXV-148	Die 29. baptizata est Maria Anna nata ex Saracenis parentibus , quorum nomina ignota. Patrini fuerunt illustrissimus dominus dominus Joannes Christophorus comes a Tatenbach cum filia sua illustrissima domicella Maria Anna. Clemens Scarianz chori magister.

CELJE (5)

NSAM, Matične knjige, Celje-Sv. Danijel

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	9. 3. 1687	R1677-1723, pag. 139	9. huius baptizata est Maria Antonia nata Turcissa , levantibus domino Philippo Germigg praefecto domini Tybernensis et domina Regina Markuthin, a reverendissimo ac amplissimo abbate domino domino Andrea Graff archidiacono et caesareo parochus loci.
2	2. 4. 1687	R1677-1723, pag. 140	2. huius baptizata est Maria Catharina ex gente Turcica , levantibus illustrissimo domino Ludouico Andrea comite a Turri etc. etc. et illustrissima eiusdem coniuge Anna Maria comitissa a Turri, a reverendissimo et [illustrissijmo] domino domino abbate et archidiacono nec non caesareo parochus loci Andrea Graff etc. etc.
3	24. 6. 1690	R1677-1723, pag. 183	24. huius baptizatus est Joannes Gotlieb adultus ex mahomética perfidia . Patrini fuere generosus dominus Joannes Gerhardus F. Vernier et Veronica conjux ejus, baptizans vero reverendissimus dominus dominus Andreas Graff abbas infulatus et loci parochus etc.
4	25. 7. 1693	R1677-1723, pag. 211	25. huius est baptizata Anna adulta prius sectae machometicae . Patrini fuere reverendissimus perillustris amplissimus dominus dominus Andreas Graff abbas infulatus archidiaconus Cilleensis etc. et domina Elisabetha Lombscherin. baptizans vero Lucas Tschopp loci cooperatore.

5	21. 6. 1697	R1677-1723, pag. 246	21. huius baptizata est Maria Maxmiliana adulta sectae mahometicae . Patrini fuere illustrissimus dominus comes Ferdinandus Felix a Turri, et illustrissima domina comitissa Lucretia Maximiliana a Schrottenpochin nata a Rottmonstorff, baptizans vero reverendissimus et perillustris dominus Andreas Graff abbas infulatus et archidiaconus Vallis Sauinae et Campi Draui, caesareus parochus loci.
---	-------------	-------------------------	--

PTUJ (4)

Župnijski arhiv Ptuj-Sv. Jurij

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	30. 8. 1688	R1687-1742, fol. 7'	3. babtizata est Maria adulta ex Turcia . Patrini Henricus Kheller et Maria Theresia Stenarschizhin.
2 in 3	26. 11. 1690	R1687-1742, fol. 16	26. babtizati sunt Joannes Michael Turca natus et Michael etiam Turca . Patrini Michael Befsiach et Joannes Stephanus Martschitz, erant in servitiis apud dominum Matthiam Rudolf et Joanem Ivhchael Schmidt.
4	23. 3. 1692	R1687-1742, fol. 21'	23. babtizata est Maria conversa e perfidia Turcarum . Patrini Ivhchael Kephler ¹⁰⁷ Joannes Lipp et Catharina eius exor.

NOVO MESTO IN MEHOVO (6)

KANM, šk. 64, št. 56

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	8. 2. 1686	R/11 1684- 1688, s. p.	Die 8. huius baptizata est a me infra scripto Turcissa Haluasa in arce Maihou nunc nomine Maria Dorothea , adstantibus patrinis illustrissimo domino Joanne Antonio a Maskon barone et illustrissima domina Baronissa Eua Francisca Paradaiserin ex Poganiz, magistro Michaele Mausor vicario Maihouiensi.
2	8. 2. 1686	R/11 1684- 1688, s. p.	Eodem die baptizata est etiam Turcissa ignoto Turcico nomine a me infra scripto Rosina , adstantibus patrinis illustrissimo domino barone Joanne Antonio a Moskon et illustrissima domina baronissa Maria Elisabetha Longenmontlin ex Kostell, magistro Michaele Maufor vicario Maihouiensi.
3	19. 5. 1687	R/11 1684- 1688, s. p.	Anna Elisabet adulta anorum circiter 22 nata in secta makometanica baptizata est a me Matthia Caftellez, cui bene instructae in fide catholica, fuere patrinus illustrissimus dominus Franciscus Albertus a Secol, adstante illustrissima domina Maria Regina a Secol nata baronissa Mordax.
4	21. 2. 1689	R/13 1688- 1692, s. p.	Die 21. februarii 1689 Rosina nata Turca aetatis suae circiter 4 annorum fuit baptizata a me Friderico Hieronymo comité de Lantheri praeposito et archidiácono, patrinis adstantibus domino Joanne Rochner cive et domina Maria coniuge domini Joannis Kocher, domina Maria Theresia conige domini Marci Stachilprener cive.

¹⁰⁷ Ime botra je prečrtano.

5	30. 10. 1690	R/13 1688-1692, s. p.	Die. 30. octobris baptizata est quaedam Turcicae seu mahometicae sectae puella adulta nomine Barbara, cuius parentes ignorantur , sed eius patrini fuerunt dominus Joannes Baptista Rohner et domina Maria Köchin et adstans erat domina Maria Magdalena Sallacharin, per me Augustinum Juancovich decanum.
6	12. 7. 1693	R/14 1692-1696, s. p.	Die 12. huius baptizata est Maria Constantia iam adulta ex machometica secta, prius existens Turca , cuius patrini fuere dominus Joannes Baptista Rokner et domina Maria Kochin, adstante domina domina Maria Roknerin, omnes ex civitate, per me Bartholomaeum Bohalium sacerdotem.

ŠMINKI. PRI NOVEM MESTU (1)'«

KAN M, šk. 63, št. 55

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	23. 11. 1686	R/7 1665-1680, ¹⁰⁹ s. p.	23. novembris 1686 Wolfgangus Sigismundus legitimus ac natalis Ahamet Turka ex Stena baptizatus est levantibus patrinis illustrissimo domino Jodoco Sigismundo libero barone Paradaisar et Joanne Zuelbar cum illustrissima domicella Maria Dorothea filia illustrissimi domini baronis Laurentii Paradaisar a me Balthasaro Mulitzsch parochi loci.

LAŠKO (2)

Župnijski urad Laško (skenirane matične knjige tudi v NŠAM)

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	27. 12. 1691	R1691-1716, s. p.	Ex oppido. Die 27. eiusdem Maria Catharina nata machometana in Turcia . Patrinus erat generosus dominus Joannes a Renzenberg, patrina domina Maria Anna Germekhin praefectissa domini, baptizavit Andreas Eisenhuet parochus loci.
2	27. 12. 1699	R1691-1716, s. p.	Ex dominio. Die 27. decembris ex mahumetica perfidia baptizatus est Joannes Christianus per reverendissimum dominum Josephum Antonium de Calin loci archiparochum, levantibus et adstantibus illustrissimo domino domino Joanne Josepho comite a Wildenstain eiusque illustrissima domina domina consorte Juliana Christiana comitissa a Wildenstainerin.

¹⁰⁸ Vpis tega krsta v prispevku ni upoštevan, ker je bil odkrit naknadno, in sicer po naključju v matični knjigi, v katero naj ne bi sodil (gl. op. 14). Pregledovanje krstnih matic obmejnih župnij se je namreč omejilo na obdobje 1683-1700, zato ni zajelo te knjige, ki naj bi glede na mejni letnici 1665-1680 vsebovala vpise krstov iz zgodnejšega časa.

¹⁰⁹ Krstna matica R/7 1665-1680 je bila pomotoma uvrščena med matične knjige novomeške kapiteljske župnije z oznako »za okolico mesta«. Dejansko vsebuje vpise a let 1662,1663-1671, 1686-1687 in 1673-1680.

RAJHENBURG (Brestanica) (2)

NSAM, Matične knjige, Brestanica

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1 in 2	s. d. — med 19.8. in 28. 9. 1656	R1646-1662, s. p.	[... baptizatae] sunt duae Turcicae puellulae , una Anna Maria [...]ha ^o in parochiae Reihenburgensi, per admodum [...Anjdream Göll parochum, astantes patrini [...] comes Erbardus ab Auerspergkh [...]iensis, alter illustrissimus Franciscus Bernardus [...]on, patrina fuit una illustrissima comitissa [...] ab Auerspergkh nata [...] [...]M]aria Longamontlin.

BREŽICE (2)

NŠAM, Matične knjige, Brežice

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	14. 4. 1688	R1666-1694, fol. 115	14. baptizata est Anna nata Turca capta a nostris Budae , patrinus fuit illustrissimus dominus dominus comes Josephus a Trauen, patrina illustrissima domina domina Maria Juliana comitissa a Trauen.
2	1. 1. 1690	R1666-1694, fol. 122'	Prima baptizata est Maria Agnes Turca, cui prius nomen [...japshin] . Patrinus fuit generosus dominus Joannes Georgius Apparnig, patrina generosa domina Maria Apollonia a Renzenberg.

CERKNICA (1)

NSAL, ZA Cerknica

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	6. 10. 1687	R1677-1693, s. p.	Die 6. octobris 1687 Regina Maximilliana ad fidem nostram ex mahometicha secta conversa solemniter per me Gregorium Ceruizh praelatum baptizata. Patrini fuerunt dominus Andrea Obressa et illustrissima domina Ester Maximilliana baronissa Coraduzin cui in adoptivam data est filiam et nobilis domina Regina [...]" Logarin, praesente magno concursu popuh.

»> MordaHlisabeta.

¹¹¹ Manjka priimek, za naknadni vpis katerega je matičar pustil prazen prostor.

KAMNIK (1)

NŠAL, ŽA Kamnik

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	25. 5. 1687	R1685-1699, s. p.	Die 25. maii, qui fuit in festo sanctissimae Trinitatis 1687, renatus est ex aqua et spiritu sancto iuvenis Septem arm or um natus Turca in Siclos appellatus Andreas per illustrissimum ac excellentissimum dominum dominum comitem Octavium Buzillini dominum praepositum Labacensem baronem in Sava etc., adstante patrino illustrissimo ac excellentissimo domino domino comitē Sigismundo Georgio a Gallenberg sacrae caesareae maiestatis consiliario et locumtenente provinciae Carnioliae etc. etc. In Minkendorf.

RIBNICA (1)

NŠAL, ŽA Ribnica

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	1. 1. 1684	R1683-1702, s. p.	Die 1 ^a ianuarii 1684 Baptizata est Catharina Elisabetha ex Turcia huc Raiffnizium adducta per reverendissimum dominum Thomam Renner arclidiaconum Inferioris Carnioliae sub districtu Raiffnicensi locique plebanum. Patrini fuerunt illustrissimus dominus Sacri Romani imperii comes Georgius Sigismundus a Galenberg inclytae provinciae Carnioliae vicecapitaneus et illustrissima domina domina comitissa Sacri Romani imperii ab Auersperg Catharina Elisabetha et illustrissima domina domina comitissa Anna Catharina a Trillek.

ŠENTJERNEJ (1)

Župnijski urad Šentjernej

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	23. 8. 1688	R1688-1693, s. p.	Eodem praefatus ego [Joannes Sigismundus liber baro a Juriz parochus] baptizavi Turcam Annam Elisabetham . Patrini fuere Andreas Ogriiig et Anna Maria Ozwongerin.

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU (2)

NŠAM, Matične knjige, Križevci pri Ljutomeru

Zap. št.	Datum	Vir	Vpis krsta
1	6. 5. 1687	R1685-1707, s. p.	Die 6. maii [baptizata] ¹¹² est filia a Quinqué Ecclesiis nomine Maria Chatarina mahametica . Patrini fuerunt Josephus Milpoher et illustrissima domina Maria Chatarina Poherin Altariae capitanei uxor per me Simonem Josephum Pornath 1687.

¹¹² Manjka.

2	27. 3. 1690	R1685-1707, s. p.	Die 27 martii 1690 ex Garlanda Eadem die baptizata est machametica nomine Juliana parentis Mustafa a Quinque Ecclesiis . Patronus dominus Michael Zuetaniz. Patrini faerunt dominus Casparus Migshe <i>Schaffer</i> >u Hallendotfet domina Anna Maria Mandlin praefectissa ex dominio Locauetz, per me magistrum Simonem Josephum Pornath parochum.
---	-------------	----------------------	---

B) Drugi zapisi o krstih

LJUBLJANA (5)

1) ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, I-31r, Jezuitski dnevnik ljubljanskega kolegija (*Diarium Praefecturae Scholamm in Archiducali Collegio Societatis fesu*), fol. 1

[december 1650]

Hoc mense Turca septennis, petente illustrissimo capitaneo provinciae³ inductus est et caepit frequentare parvam scholam, qui deinde in novo anno calendis ianuarii 1651 ab illustrissimo et reverendissimo episcopo Petinensi Francisco Maximiliano Vaccano **baptizatus est et nominatus Wolfgangus Leopoldus**.

2-4) ARS, AS 1073, Zbirka rokopisov, 180r, Letopis ljubljanskega kolegija Družbe Jezusove 1596—1691 (*Historia Collegii Labacensis societatis fesu (ihistoria annudj)*).

Objava izvirnika: France Baraga (ur.), *Historia annua Collegii Societatis fesu Labacensis (1596—1691)*. Ljubljana: Družina, Provincia Sloveniae Societatis Iesu = Provincialat Družbe Jezusove, 2002, str. 212, 334, 348.

Objava prevoda: Marija Kiauta (prev.), *Letopis ljubljanskega kolegija Družbe Jezusove (1596—1691)*. Ljubljana: Družina, Provincialat družbe Jezusove, 2003, str. 212, 334, 348.

pag. 327	[Leto 1660] Turcica foemina in nostro templo, ubi extractum fait ad hoc theatrum, cum summa solennitate populique accursu baptizata est simul cum filia ." ⁴
pag. 481	[Leto 1685] Sed et ternae puellae Turcicae bello captae in vera fide per nostrum instructae ac demum ritu cathohco baptizatae sunt ." ⁵
pag. 497	[21. 4. 1686] Instructus est etiam a nostro in principiis fidei puer Turcicus captus Vyvarini , et celsissimo principi ordinario dono datus, qui etiam in sacello domestico eiusdem celsissimi dominica in albis a parochio civitatis baptizatus est ; similiter et Turcica foemina, uxor bassae Vyvariensis , sed maiori solennitate in cathedrali ecclesia ab ipso celsissimo episcopo baptizata est levantibus principibus ab Auersperg. Haec hcet prius alibi, integre tamen a nostro in rebus fidei instructa fait." ⁶

¹¹³ Deželni glavar Volf Hngelbert grof Auersperg (Valvasor: *Die Ehre* IX, str. 67—68; prim. Preinfalk: *Auersperg*, str. 515).

¹¹⁴ Kiauta (prev.): *Letopis ljubljanskega kolegija*, str. 212: »Neka Turkinja je bila skupaj s hčerko z največjo slovesnostjo in ob množici ljudstva krščena v naši cerkvi, kjer so za to priložnost napravili poseben oder.«

¹¹⁵ Kiauta (prev.): *Letopis ljubljanskega kolegija*, str. 334: »Tudi tri turške deklice, ki so bile ujete v vojni, je naš pater poučil v pravi veri in končno krstil po katoliškem obredu.«

¹¹⁶ Kiauta (prev.): *Letopis ljubljanskega kolegija*, str. 348: »Nekdo od naših je poučil v osnovah vere tudi turškega dečka, ki so ga ujeli v Vivarinu [Nove Zamky] in podarili prevzvišenemu knezoškofu ordinariju, mestni župnik pa ga je na belo nedeljo v domači kapeli prevzvišenega knezoškofa tudi krstil. Prav tako je bila krščena turška žena, soproga paše vivarinskega, tokrat z večjo slovesnostjo; krstil jo je namreč sam prevzvišeni škof, botri pa so bili knezi Auerspergi. Sicer je bila že prej poučevana drugje, popoln pouk v verskih stvareh pa je prejela od našega patra.«

5) Semeniška knjižnica v Ljubljani, rkp. 11, Dolničarjeva ljubljanska kronika 1660—1718 (*Annales Vrbsis Labacensis, das is t Lapbacherische Jahrs geschichlen von anno 1660 bis 1700, continuiert von anno 1700 bis 1718*), fol. 19.

[Leto 1686]

21 April. **Heüt war in den Thumb der bischoffliche Türkhische sclaff Ali genand, so bey eroberung Neüheisl gefangen worden getaufft, vnd ihme der namb Nicolaus geben.**

LAŠKO (1)

1) Župnijski urad Laško, M 1648—1721, s. p., julij 1667

Item in festo sancti Joannis Baptistae baptizatus est **quidam Turca**, deinde in fide instructus, provisus sacris sacramentis in iulio mortuus et sepultus in caemeterio sancti Martini.

MARENBERK (Radlje ob Dravi) (1)

1) NŠAM, Dekanije, D 16 Radlje, knj. brez številke, Kronika marenberškega samostana 1686—1712 (brez izvirnega naslova), pag. 248.

In disen 1687⁶ jähr ist in vnserer khürchen den 3 may **ein Türkischer khnab bey 12 oder 13 Jahren alt**, mit schenen Zeremonien getaufft worden, sein **namen war Abdula** in der h. tauff ist er Joseph genent worden, ein auserwelter schener freintlicher khnab, ich khan den schwestern nit beschreiben, wie sich dises khindt in der khürchen andehtig vnd auferbeilich dorbey gehalten vnd sich vnserer himelkhinigin Maria ganz geschenkt, in einer hand haldent ein crucifix, in der andern ein schene weise lilien, auch schneweiß bekhlaidet. O wie schad, daß so fill edle seellen, auß mangl des glaubenß, solten verlorn werden. Glikhselig die schwester, welihe fier bekerung der vnghaubigen gern betedt.

BELA KRAJINA - Pobrežje (1)

1) ARS, AS 749, Gospostvo Krupa, Pobrežje in Pusti Gradec, knj. 5, urbar Mrzljaki 1715—1720, s. p., prepis svoboščinskega pisma Janeza Adama grofa Purgstalla, Pobrežje, 2. 3. 1707.

Ich Johann Adamb des h. Rom. reichts graff von Purgstall, freyherr auf Crupp, Gradez vnd Freyenthurn, herr zu Weiniz, Wollffsbühl, Riegerspurg vnd Ober Mayrhoffen, der Rom. kayl: may. I. O. hoff-kriegs rath, general feldtwachtmeister, obriste vnd haubtman der Ogulinischen g[r]änzen, vrkhunde hiemit, das nachdeme ich den ehrbaren, vnd mannhaften **Anthoni Huschitsch vnchristlich gebohrnen Türckh, alda zu der h. tauff komben**, vnd zu den christlichen glauben so worinen er noch an dato, alß ein gerechter chattolischer christ, seinen lebens wandl führet, vnterweißen vnd bekheren lassen ...

Viri in literatura

Viri

Kapiteljski arhiv Novo mesto (KANM):

- šk. 63, št. 55: **R/1** 1604-1608, **R/2** 1631-1640, **R/3** 1645-1652, **R/4** 1655-1658, **R/5** 1658-1664 (P 1659-1662), **R/6** 1664-1670, **R/7** 1665-1680 (prav: 1662, 1663-1671, 1673-1680, 1686-

1687 za župnijo Šmihel pri Novem mestu), **R/8** 1670-1674; šk. 64, št. 56: **R/9** 1675-1680, **R/10** 1680-1684, **R/11** 1684-1688, **R/12** 1683-1707 (prav: 1688—1707 za župnijo Šmihel pri Novem mestu), **R/13** 1688-1692, **R/14** 1692-1696, **R/15** 1696-1699, **R/16** 1699-1703.

Nadžkofijski arhiv Ljubljana (NSAL):

- ŠAL/Zapuščine: fasc. 383.
- ŽA Cerknica: R 1677-1693, R 1694-1729.
- ŽA Čatež ob Savi: R 1680-1704.
- ŽA Kamnik: R 1622-1640, R 1640-1650, R 1651-1662, R 1662-1673, R 1673-1685, R 1685-1699.

¹¹⁷ J. Mlinaric ima v obeh objavah, v katerih opisuje ta krst, napačno letnico 1685 (*Marenherški dominikanski samostan*, str. 134; *Usoda turških ujetnikov*, str. 300).

Boris Goleč: Krščevanje osmanskih podanikov (muslimanov) na Slovenskem od konca 16. do konca 17. stoletja, str. 217-250

- ŽA Kočevje: R 1683-1695, R 1695-1708.
 - ŽA Kranj: R 1639-1651, R 1652-1676, R 1676-1684, R 1684-1703, Ind R 1640-1731, Ind R 1652-1930.
 - ŽA Krško: R 1670-1729.
 - ŽA Ljubljana-Sv. Nikolaj: R 1588-1602, R 1607-1614, R 1614-1621, R 1621-1626, R 1626-1631, R 1632-1638, R 1638-1643, R 1643-1653, R 1653-1664, R 1664-1669, R 1669-1678, R 1678-1686, R 1686-1692, R 1692-1699, R 1700-1712, Ind R 1588-1621, Ind R 1621-1652, Ind R 1621-1686, Ind R 1653-1692, Ind R 1692-1740, Ind R 1741-1791, P 1651-1682, P 1682-1718.
 - ŽA Ljubljana-Sv. Peter: R 1683-1692, R 1692-1708, Ind R 1668-1731, Ind P 1635-1789.
 - ŽA Podzemelj: R 1669-1703 (dejansko 1675-1703).
 - ŽA Radovljica: R 1667-1680, R 1680-1689, R 1689-1701.
 - ŽA Raka: R 1690-1704.
 - ŽA Ribnica: R 1683-1702.
 - ŽA Stara Loka: Ind R 1613-1790.
 - ŽA Stari trg ob Kolpi: R 1672-1685, R 1685-1701.
 - ŽA Stari trg pri Ložu: R 1635-1657, R 1659-1677, R 1699-1746, P 1699-1783, M 1699-1760.
 - ŽA Škofja Loka: R 1623-1634, R 1634-1640, R 1645-1652, R 1652-1662, R 1663-1683, R 1683-1688, R 1688-1702.
 - ŽA Vinica: R 1679-1685.
 - ŽA Višnja Gora: R 1619-1632, R 1638-1656, R 1656-1672, R 1672-1689, R 1691-1716.
- Nadškofijski arhiv Maribor (NŠAM):
- Dekanije, D 16 Radlje: knj. brez številke, Kronika marenberškega samostana 1686—1712.
- Matične knjige:
- Brestanica: R 1630-1645, R 1645-1662, R 1664-1675, R 1675-1688, R 1688-1708.
 - Brežice: R 1639-1664, R 1666-1694, R 1694—1709.
 - Celje-Sv. Danijel: R 1618-1651, R 1651-1667, R 1677-1723, Ind R 1618-1751.
 - Križevci pri Ljutomeru: R 1669—1684, R 1685-1707.
 - Ljutomer: R 1687-1703.
 - Loka pri Zidanem Mostu: R 1632-1668.
 - Pišece: R 1675-1727.
 - Podsreda: R 1687-1731.
 - Slovenj Gradec: R 1624-1648, R 1683-1765.
 - Slovenska Bistrica: R 1626-1659, R 1659-1681, R 1681-1705.
 - Središče ob Dravi: R 1668-1688 (P 1670-1688), R 1693-1727 (P 1690-1723).
 - Stari trg pri Slovenj Gradcu: R 1678—1692.
 - Sv. Peter pod Svetimi gorami: R 1646—1769.
 - Turnišče: R 1677-1725 (P 1685-1726).
 - Sv. Jurij ob Ščavnici: R 1682-1701.
 - Sv. Marjeta niže Ptuj: R 1682-1713 (M 1691-1714).
 - Sv. Miklavž pri Ormožu: R 1689-1710.
 - Šmarje pri Jelšah: R 1690-1722.
 - Velika Nedelja: R 1644-1685, R 1691-1718.
 - Videm ob Savi: R 1662-1672, R 1684-1706.
 - Zibika: R 1694-1751.
- Semeniška knjižnica Ljubljana:
- rkp. 11.
- Župnijski urad Bogojina:
- R 1673-1786.
- Župnijski urad Laško:
- R 1640-1650, R 1650-1665, R 1665-1679, R 1679-1691, R 1691-1716, M 1648-1721 (P 1649-1679)
- Župnijski urad Podčetrtek:
- šk. 1: R 1678-1737.
- Župnijski urad Ptuj-Sv. Jurij:
- R 1687-1742.
- Župnijski urad Šentjernej:
- R 1688-1693, R 1693-1698 (P 1694-1697), R 1698-1729

Literatura in objavljeni viri

Baraga, France (ur.): *Historia annua Colkgii Societatis fesu Labacensis (1596—1691)*. Ljubljana : Družina, Provincia Sloveniae Societatis Iesu = Provincialat Družbe Jezusove, 2002.

Boršnik Škerlak, Marja: *Aškerc. Življenje in delo*. Ljubljana : Modra ptica, 1939.

Črnivec, Živka (ur.): *ljubljski klasiki 1563—1965*. Ljubljana : Maturanti Klasične gimnazije (1951-1958), 1999.

Goleč, Boris: Pokrščeni »Turek« Anton Husič in 316 let njegovega rodu pri Pobrežju v Beli krajini. *Kronika* 58, 2010, št. 3, str. 713-728.

Goleč, Boris: Migracije muslimanov v slovenski prostor od turških vpadov do leta 1941. V: Stih, Peter (ur.), Balkovec, Bojan (ur.): *Migraāje in slovenski prostor od antike do danes* (Zbirka zgodovinskega časopisa 39), Ljubljana : Zveza zgodovinskih društev, 2010, str. 140-156.

Grafenauer, Bogo: O turški oblasti in o nastanku drobne zemljiške posesti v Prekmurju. V: Grafenauer, Bogo (ur.): *Prekmurški Slovenci v zgodovini, Zbornik razprav o posebnih potezah zgodovinskega razvoja Prekmuja*. Murska Sobota : Pomurska založba, 1961, str. 79-90.

Gubo, Andreas: *Geschichte der Stadt Cilli vom Ursprung bis auf die Gegenwart*. Graz: Verlag von Ulrich Mosers Buchhandlung (I. Meyerhoff), 1909.

Hančič, Damjan: *Konstitucije klaris v Mekinjah in Škofi Loki* (Acta Ecclesiastica Sloveniae 23). Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkev, 2001.

K. [Koblar, Anton]: *Krst Turkov v Ljubljani. I'vesja Muzejskega društva Kranjsko VIII*, 1898, str. 140-141.

K. A. [Koblar, Anton]: *Krst Turkov v Ljubljani. I'vesja Muzejskega društva Kranjsko IX*, 1899, str. 138-140.

Kebe, Janez: *Loška dolina % Babnim Poljem. Zgodovina župnij Stari trg pri Lo'u in Babno Polje*. Ljubljana: Družina, 1996.

Kiauta, Marija (prev.): *Letopis ljubljanskega kolegija Družbe Jezusove (1596—1691)*. Ljubljana: Družina, Provincialat družbe Jezusove, 2003.

Klen, Danilo: Pokrševanje »turške« djece u Rijeci u XVI i XVII stoljeću. *Hisforijski zbornik XXIX XXX (1976-77)*, str. 203-207.

Mal, Josip: *Uskočke seobe i slovenske pokrajine. Povest naseobina j kulturno-istorijskim prikazom (sa kartom)*. (Srpski etnografski zbornik, knjiga XXX). Ljubljana: Jugoslovanska tiskarna, 1924.

Merku, Pavle: *Slovenska plemiška pisma družin Marenj — Coradu'i s konca 17. stoletja*. Trst: Založništvo tržaškega tiska, 1980.

Mlinaric, Jože: *Gradivo %a zgodovino Maribora. XXIII. ^ve%ek. Mariborska župnija sv. Janeza Krstnika. Krstna knjiga 1650-1665 I* Maribor: Pokrajinski arhiv, 1998.

Mlinaric, Jože: *Gradivo %a zgodovino Maribora. XXIV. %ve%ek. Mariborska župnija sv. Janeza Krstnika. Krstna knjiga 1666—1682. II*. Maribor: Pokrajinski arhiv, 1999.

Mlinaric, Jože: *Gradivo %a zgodovino Maribora. XXV. %ve%ek. Mariborska župnija sv. Janeza Krstnika. Krstna knjiga. Krstna knjiga 1683—1700. III* Maribor: Pokrajinski arhiv, 2000.

Mlinaric, Jože: *Marenberški dominikanski samostan 1251-1782*. Celje: Mohorjeva družba, 1997, str. 134.

Mlinaric, Jože: Usoda turških ujetnikov v avstrijskih deželah v času od 15. do 17. stoletja in njihovo pokrševanje. V: Jerše, Sašo (ur.): *Med Srednjo Evropo in Sredozemljem. Vojetov zbornik*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2006, str. 289-305.

Orožen, Ignac: *Celska kronika, V Celi*: Julius Jeretin, 1854.

Orožen, Ignaz: *Das Dekanat Tüjfer mit den Seelsorgestationen Tüjfer, St. Ruprecht, St. Leonhard, Gairach sammt dessen Köster, St. Nikolaus, St. Margarethen, St. Gertraud, St. Jakob in Dolj, Trifail, St. Egyden in Steinbrücken, Lak, St. Johann in Ra\bor, (Raischach in Krain) und Maria Scheuern*. (Das Bisthum in die Diözese Lavant. Theil 4). [Marburg]: Selbstverlag, 1881.

Preinfalk, Miha: *Auersperg. Po sledih maņineņ tura*, Ljubljana: Zgodovinski inštitut Milka Kosa ZRC SAZU, 2005.

Rajhman, Jože: *Pisma Primoža Trubarja* (Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede, Korespondence pomembnih Slovencev 7). Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, 1986.

Radics, P(eter) v.: *Der krainische Historiograph Johann Ludwig Schönleben (geb. 1618, gest. 1681). Mitteilungen des Musealvereines für Krain VII*, 1894, str. 1-72.

Steska, V.: *Dolničarjeva ljubljanska kronika od 1. 1660 do 1. 1718. I'vestja Muzejskega društva %a Kranjsko XI*, 1901, str. 18-32, 69-97, 141-186; *XII*, 1902, str. 50-57.

Teply, Karl: *Vom Los osmanischer Gefangener aus dem Großen Türkenkrieg 1683—1699. Südostforschungen (München: R. Oldenburg) XXXII*, 1973, str. 33-72.

Türkentaufen in Laibach. Blätter aus Krain IX (1865), št. 26, str. 103.

[Trubar, Primož]: *Catechismus In der Windischen Sprach, sambt einer kürztyn Außlegung'i in manņ weiß. Item die Utanai vnd ein predig vom rechten Glauben, gesteh, durch Philopalridum Illiricum. Anu kratku Poduu^hene s katerim vsaki %hlouik more v nebu pryli*, [Tübingen, 1550].

Valvasor, Johann Weichard: *Die Ehre deß Herf^ogthums Crain*. IX. Laybach 1689.

Voje, Ignacij: Migracijski procesi v slovenskem prostoru v turškem obdobju (16. do 18. stoletje). *Zgodovinski časopis* 46, 1992, str. 323—333.

Voje, Ignacij: O usodi turških ujetnikov v slovenskih deželah v XVI. in XVII. stoletju. *Časopis %a zgodovino in narodopisje* 43, NV 8, 1972, str. 254—262.

Voje, Ignacij: *Slovinci pod pritiskom turškega jarma* (Razprave Filozofske fakultete). Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1996.

Zusammenfassung

DIE TAUFEN OSMANISCHER UNTERTANEN (MUSLIME) IM SLOWENISCHEN GEBIET VOM ENDE DES 16. BIS ZUM ENDE DES 17. JAHRHUNDERTS

Der Beitrag basiert auf einer systematischen Durchsicht der Taufregister und der Heranziehung anderen, bereits bekannten Quellenmaterials über die Untertanen des Osmanischen Reichs, die im slowenischen Gebiet zwischen 1594 und 1699 getauft wurden. Die untere Zeitgrenze wird durch zwei alleinige Taufen aus dem 16. Jahrhundert und die obere durch das Jahr markiert, in dem durch den Abschluss des österreichisch-osmanischen Friedens (Frieden von Karlowitz) die kurze Periode der massenhaften Taufe der islamischen Bevölkerung in den ausgedehnten, neu eroberten Gebieten des Ungarisch-kroatischen Königreichs bzw. der aus diesem Raum stammenden Menschen endete. Die große Mehrheit der Täuflinge auf slowenischem Boden waren Kriegsgefangene und Anhänger des islamischen Glaubens, wobei für die Gesamtheit die Bezeichnung osmanische Untertanen zutreffender ist als Muslime, da sich unter ihnen auch Kinder von Christen befanden, die in ihrer Heimat noch nicht oder vermutlich nicht die Taufe empfangen hatten, sodass diese bedingt getauft wurden.

Für das slowenische Gebiet sind nunmehr 73 Taufen und zwei weitere getaufte Personen bekannt, für die nicht bestätigt ist, dass sie die Taufe tatsächlich hier empfangen haben. 65 (89%) der Taufen sind aus den Taufregistern und nur 8% aus anderen Quellen bekannt. Die Eintragungen aller Taufen sind in integraler Form in der Anlage veröffentlicht. Die Taufe osmanischer Untertanen war am weitesten im Großen (5. Österreichischen) Türkenkrieg (1683–1699) verbreitet; aus dieser Zeit sind 62 Taufen bezeugt. Im Hinblick auf die durchgesehenen Register und die sonstige Kenntnis dieser Erscheinung kann die Gesamtzahl der Täuflinge während des genannten Krieges bestenfalls auf etwa 100 geschätzt werden. Bis zu diesem Zeitpunkt wurden mit Rücksicht auf die Umstände und die geringe Anzahl dokumentierter Fälle (11) wahrscheinlich viel weniger Personen getauft.

Die Taufe osmanischer Untertanen war, was den geografischen Raum betrifft, keineswegs gleichmäßig verbreitet. Im Hinblick auf den derzeitigen Forschungsstand ist festzustellen, dass sie sich vor allem auf die Städte, insbesondere auf größere bzw. jene Städte beschränkte, die näher der

östlichen Grenze lagen, sowie auf Grenzgebiete; dort sind sie wieder am häufigsten in Marktpfarreien anzutreffen. Mehr als die Hälfte aller bekannter Taufen sind in Ljubljana (27) und Maribor (16) dokumentiert. Die Taufe von Bekehrten war kein alltägliches Ereignis und unterschied sich von den sonstigen Taufen schon äußerlich, da sie eine erzieherisch-religiöse Botschaft enthalten musste. In diesem Zusammenhang wurden der Ort der Taufe, die Paten und nicht selten auch die Täufer sorgfältig ausgesucht. Es scheint eher die Regel als die Ausnahme gewesen zu sein, dass die Taufe eines muslimischen Bekehrten von einem »Spektakel« begleitet wurde. Für die Patenschaft entschieden sich gerne Adlige und prominente Bürger, von denen einige die Herren der Täuflinge waren.

In den Quellen ist außer wenigen Fällen nicht bezeugt, wie die einzelnen Täuflinge in die Gewalt ihrer Herren gerieten und welcher der Taufpaten ihr Herr war. Über die Art und Weise der Gefangennahme und die geographische Herkunft der Gefangenen geben die Namen und die Funktionen einiger Paten, Befehlshaber, Auskunft. Trotz der wenigen Erwähnungen der Orte der Herkunft oder der Gefangennahme lässt sich schließen, dass während des 5. Österreichischen Türkenkrieges ein beträchtlicher Teil, wenn nicht die Mehrzahl der Gefangenen, aus dem Pannonischen Becken stammte, während die Gefangenen aus früherer Zeit überwiegend aus den nahe gelegenen Gebieten des westlichen Balkans kamen.

Die Sexualstruktur der Täuflinge stimmt mit den Erkenntnissen aus dem breiteren Raum überein, dass weibliche Gefangene zur meistgewünschten Beute zählten und dass es unter den Gefangenen viele Kinder gab. Für den gesamten Zeitraum von 1594 bis 1699 beträgt das Verhältnis zwischen Männern und Frauen 26 : 47 oder ungefähr 1 : 2. Schwerer feststellbar ist die Altersstruktur der Täuflinge, jedoch ist mit Sicherheit zu schließen, dass sich unter ihnen keine älteren Personen befanden. So oder so lässt sich das Alter für 25 oder ein gutes Drittel der Personen bestimmen. Bedeutungsvoll ist, dass von den Männern nur einer als Erwachsener bezeichnet wird. Das geringste bezeugte Alter betrug etwas 4 und das höchste etwa 22 Jahre, beide Personen waren weiblichen Geschlechts.

Bei der Taufe war die Benennung mit zwei Taufnamen sehr häufig (in den Taufregistern bei 57,1% der Fälle), zuweilen wurden sogar drei Taufnamen gegeben (3,2%). Selten erhielt ein Täufling den Namen eines nahe stehenden Heiligen oder des Paten. Die häufigsten Taufnamen der »tür-

kischen« Katechumenen galten in dieser Zeit auch im Allgemeinen als weit verbreitet, außer dem spezifischen Namen Kristjan (Christian), mit dem man unterstreichen wollte, dass ein früherer Nichtchrist Christ geworden ist. Außer einem einzigen Mal ist im Taufregister nie der Familienname des Täuflings eingetragen, und auch in diesem Fall ging es um eine Neuprägung nach dem Ort der Gefangennahme: Neuhäusler nach Nové Zámky (Neuhäusl) in der heutigen Slowakei.

Bei der Verfolgung des weiteren Schicksals der Täuflinge stellt die Tatsache, dass die Quellen keine Familiennamen nennen, das größte Hindernis dar. Über den weiteren Lebensweg der Täuflinge ist indirekt noch am meisten aus den Eintragungen

ihrer Taufe zu erfahren, so etwa über einen siebenjährigen Knaben, dass er in Ljubljana begann, die Schule zu besuchen, und nur ein Täufling, die adoptierte Tochter einer Baronin, ist in den Quellen noch einige Jahre später zu finden. Besonders erwähnenswert ist Anton Husic aus der Bela Krajina (Weißkrain), dessen Herkunft erst in einer Zeit bezeugt ist, als er schon erwachsen war (1707), wobei Verwandtschaft und Familienname in einem Teil seines Besitzes noch heute leben. Das Beispiel von Hrusic bestätigt die bisherigen Vermutungen, dass sich die christianisierten Muslime im slowenischen Gebiet auch als Kolonisten ansiedelten und dass einige muslimisch klingende Familiennamen tatsächlich von jenen herstammen.